

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Napoleonovo tažení do Egypta
Martin Boček**

Plzeň 2012

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Napoleonovo tažení do Egypta

Martin Boček

Vedoucí práce:

PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Děkuji PhDr. Miroslavu Šedivému, Ph.D. za cenné rady, odborné připomínky a vedení práce.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	NAPOLEON BONAPARTE A PLÁN NA EGYPTSKOU EXPEDICI PŘED ROKEM 1798	4
2.1	Napoleon Bonaparte poprvé na scéně	4
2.2	Zrod plánů na tažení do Egypta	5
3	ZAČÁTEK EXPEDICE DO EGYPTA	9
3.1	Egypt před francouzskou expedicí	9
3.2	Plavba do Egypta.....	10
3.3	Obsazení Malty	12
4	VYLODĚNÍ U EGYPTSKÝCH BŘEHŮ	15
4.1	Bitva u pyramid.....	15
4.2	Pronásledování Muráda Beje	17
4.3	Bitva u Abukíru	18
4.4	Vytvoření nové koalice proti Francii.....	20
4.5	Vytlačení Francouzů z Malty.....	22
5	FRANCOUZSKÁ SPRÁVA EGYPTA	24
5.1	Diván – vládní rada.....	24
5.2	Bonaparte jako sultán El Kebir	25
5.3	Povstání v Káhiře	28
6	SYRSKÉ TAŽENÍ	30

6.1	Obléhání pevnosti Jaffa	31
6.2	Pevnost Akka	33
7	VĚDECKÝ A KULTURNÍ VÝZNAM EXPEDICE	35
7.1	Výsledky vědecké expedice	35
8	KONEC EGYPTSKÉHO TAŽENÍ.....	38
8.1	Druhá bitva u Abukíru	38
8.2	Napoleonův odchod z Egypta	39
8.3	Egypt po Napoleonově odchodu	40
8.4	Odchod Francouzů z Egypta	42
9	ZÁVĚR.....	44
10	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
11	RESUMÉ.....	50
12	SEZNAM PŘÍLOH.....	52

1 ÚVOD

V roce 1797 byla Francie ve válečném stavu s Velkou Británií a objevilo se několik návrhů, jak donutit Brity k míru. Právě v této době se vynořil odvážný plán na získání území v orientu, který by ohrozil britské zájmy v této oblasti. Pro realizaci celého podniku byl vybrán již známý a úspěšný generál Napoleon Bonaparte.

Cílem této bakalářské práce je analýza francouzská expedice do Egypta, ke které došlo v letech 1798–1801. V kontextu začínajících napoleonských válek se jedná o jedno z nejzajímavějších vojenských dobrodružství. Ve své práci se zaměřím především na roli Napoleona Bonaparta a dopad jeho tažení na další vývoj Egypta. Pokusím se objasnit, proč bylo vybráno tažení právě do této orientální země, co mu předcházelo a vysvětlím význam a průběh celé expedice. Právě tímto tažením se Napoleonovi podařilo prorazit i do povědomí orientu a evropský konflikt přenesl i na jiné kontinenty.

Tato práce je rozdělena do sedmi základních částí, které jsou řazeny chronologicky. Jen v některých pasážích bylo nezbytné z tohoto rozdělení vybočit, kvůli lepší návaznosti textu. První kapitola objasňuje situaci ve Francii a význam Napoleona Bonaparta v roce 1797. Zmiňuji zde také předchozí plány na egyptskou expedici, které se objevovaly již od 17. století. Následující kapitola se zabývá přípravami tažení a plavbou samotných vojsk k Egyptským břehům. Právě na tomto místě je popsán průběh dobývání Malty. Tento ostrov byl vybrán k okupaci pro jeho strategický význam ve Středozemním moři. V další kapitole jsou vylíčeny vojenské střety s mamlúky, kteří tehdy Egypt fakticky ovládali. Zvláštní pozornost je věnována vítězné bitvě u pyramid a dále námořní bitvě u Abukíru, kde bylo téměř zcela zničeno francouzské loďstvo. Pro Napoleona to byl zároveň zlomový bod, protože Francouzi byli v Egyptě izolováni a nemohli se vrátit domů. Toto britské vítězství je nutné zasadit v důsledku do kontextu formování nové koalice proti Francii, ve které stanuly Velká Británie, Rusko a Osmanská říše. Poslednímu

jmenovanému státu Egypt nominálně patřil. Další část práce se zabývá francouzskou správou Egypta a snahou Napoleona prosadit v Egyptě svoji moc, což často vedlo k odporu egyptských obyvatel a následným represím ze strany Francouzů. Čtvrtá kapitola zobrazuje Napoleonovu snahu vyřešit špatné postavení Francouzů v Egyptě. Bonaparte zorganizoval syrské tažení namířené proti Osmanské říši, kterou by svým případným vítězstvím donutil přidat se na francouzskou stranu, a Egypt by byl Francii přenechán bez dalších bojů. Celá záležitost však skončila nezdarem, především díky tomu, že Napoleonovi se nepodařilo dobýt významnou vojenskou pevnost v této oblasti, Akku. Jeho vojska byla decimována morem a bylo jasné, že nemůže čelit Osmanům, kteří měli podporu britských vojsk. Šestá kapitola je věnována vědeckému významu celé expedice. Napoleon sám přizval k probádání Egypta kolem 150 vědců, kteří v podstatě položili základy egyptologie. Poslední kapitola popisuje důvody Napoleonova odjezdu a následné stažení francouzských vojsk, které byly donuceny k tomuto kroku po vylodění Britů. Krátce je zde také nastíněn následující vývoj Egypta a význam francouzské expedice pro jeho budoucnost.

Česká odborná literatura se tímto tématem zabývá jen okrajově, často je věnováno více pozornosti pozdějšímu období napoleonských válek. Výjimkou je kniha historika Jiřího Kovaříka *Bonaparte v Egyptě*. Tato práce má sice popularizační charakter, ovšem autor v ní použil mnoho francouzských zdrojů. Dalším autorem, který se zabývá touto dobou, především z pohledu egyptského obyvatelstva a mamlúků, je Eduard Gombár. Jeho knihy a články přináší do celé problematiky nový pohled.

Expedice je pochopitelně do jisté míry zmíněna ve všech monografiích, které jsou věnovány Napoleonově osobě. K vybraným tématům své práce jsem se pak vždy snažil vybrat literaturu, která se daného tématu primárně týkala, tím mám na mysli studie, které se zabývají historií Malty, nebo osobností admirála Nelsona. Pro kapitulu

popisující vědecký význam expedice pro mě byla nepostradatelná kniha Niny Burleighové *Fata Morgána: Napoleonovi vědci a odhalení Egypta*.

Ze zahraniční literatury je na prvním místě nutné uvést stěžejní monografii Paula Stratherna *Napoleon in Egypt*, ve které je detailněji a odborněji zpracováno egyptské tažení než u Jiřího Kovaříka. Dále jsem se opřel o odborné studie a knihy předních britských a amerických autorů, studie zabývající se napoleonskými válkami a Napoleonovou vojenskou strategií. Například o knihu Alana Forrese *Napoleon's Men: The Soldiers of the Revolution and Empire* nebo autora Alistaira Horneho *The Age of Napoleon*. Neocenitelným zahraničním zdrojem se pro moji práci také stala kniha George Busseye *History of Napoleon*.

2 NAPOLEON BONAPARTE A PLÁN NA EGYPTSKOU EXPEDICI PŘED ROKEM 1798

Velká francouzská revoluce se v roce 1794 dostala do nové fáze. Po ukončení jakobínského teroru došlo k uklidnění vnitropolitických poměrů, protože fanatičtí politici byli zbaveni moci a řízení státu bylo předáno do rukou názorově umírněnějších vůdců. Od roku 1795 drželo ve Francii veškerou moc v rukou direktorium, které zastupovalo zájmy úzké skupiny nejbohatších Francouzů.¹

2.1 Napoleon Bonaparte poprvé na scéně

Umírněná vláda direktoria byla ohrožována jak radikálními republikány, tak royalisty. Odpor proti direktoriu sílil a 5. října 1795 vypuklo povstání proti vládě, jeho organizátory byli především podporovatelé hraběte d'Artoise, příslušníka bourbonského rodu. Osobou, která byla vybrána pro potlačení povstání, byl právě Napoleon Bonaparte. Byla mu dána příležitost, a především důvěra direktoria.² Napoleon plně splnil úkoly a využil nabídnuté možnosti, aby se zapsal do dějin. Rázně tehdy zakročil proti royalistickým povstalcům a během necelé hodiny se mu je podařilo rozstřílet děly. Za tuto svou službu vládě se Napoleonovi dostalo odměny v podobě povýšení na divizního generála. V této hodnosti zanedlouho vyrazil v čele armády na italská bojiště, aby ulevil vojskům bojujícím na Rýně s nepřáteli revoluční Francie.³

V Itálii vedl Napoleon své muže od vítězství k vítězství, právě zde se naplno projevil jeho mimořádný vojenský talent. Mezitím, co francouzské jednotky nebyly úspěšné v německém prostoru, Napoleon dosahoval ohromujících vítězství nad stejnými rakouskými nepřáteli. Rakousko se rozhodlo požádat po prohrané bitvě u Rivoli o příměří. V Leobenu se uskutečnila jednání s rakouskými zplnomocněnci. V Itálii tak Napoleon vytvořil Cisalpinskou republiku z rakouských držav a dalších

---

¹ FERRO, Marc, *Dějiny Francie*, Praha 2009, s. 177–178.

² CASTELOT, André, *Napoleon Bonaparte*, Praha 1998, s. 45.

³ KOVAŘÍK, Jiří, *Bonaparte v Egyptě*, Třebíč 2009, s. 22.

italských území. Napoleon také získal pod francouzský vliv Jónské ostrovy, které měly právě v této době strategický význam ve Středozemním moři. Napoleonovi se v Itálii podařilo uzavřít velmi výhodný mír s Rakouskem.⁴

2.2 Zrod plánů na tažení do Egypta

Nápad na vojenskou expedici do Egypta se objevil mnoho let před Velkou francouzskou revolucí. Již na dvoře krále Ludvíka XIV. se začalo jednat o plánu, který počítal s obsazením území v této oblasti. Do března roku 1672 se datuje dopis filozofa a diplomata Gottfreida Wilhlema Leibnitze, který králi napsal, že by bylo možné Egypt dobýt. Vypracoval detailní plán, ve kterém uvedl i možnost prokopání kanálu, který by usnadnil obchodní cestu do Indie. Jeho návrh byl ovlivněn tím, že by takovým vojenským tažením zaměstnal Ludvíka XIV., který by pak nepodnikal vojenské akce v německém prostoru. Tehdy byla také Francie ve válce s Nizozemím a obsazením Egypta by mohl být oslaben nizozemský obchod s oblastmi v Indickém oceánu. Ludvík XIV. se ovšem nijak pro nápad takové vojenské akce nenadchnul a nijak ho nepodpořil.⁵ Plán se pak opětovně vynořil v roce 1769, kdy byl předložen králi Ludvíku XV. s odůvodněním, že ovládnutím Egypta by byly nahrazeny ztracené kolonie v Kanadě, Indii a Karibiku. Dokonce tehdy byla vyslána malá výprava, která měla za cíl prozkoumat možné obsazení území. Ovšem starosti Francie se začaly ubírat jiným směrem, řešení jiných problémů mělo přednost před opětovným vybudováním koloniálního panství. S pozdějším vypuknutím revoluce jsou již plány na obsazení Egypta zcela marginální a novou republiku bylo nutno bránit na jiných frontách.⁶

V období seriózních úvah o francouzském tažení do Egypta byl již Napoleon známou osobností, ovšem když se vrátil po svém italském tažení do Paříže, zjistil, že jeho politická kariéra ustrnula v podstatě na

---

⁴ FORRES, Alan, *Napoleon's Men: The Soldiers of the Revolution and Empire*, London 2002, s. 11.

⁵ STRATHERN, Paul, *Napoleon in Egypt*, New York 2008, s. 9.

⁶ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 20.

mrtvém bodě. Díky získané popularitě se začal také stávat nebezpečným pro direktorium. Napoleon nezískal po svém italském tažení ani místo člena direktoria, ani post ministra války. Byl však odměněn novou velitelskou funkcí, stal se vrchním velitelem armády proti Velké Británii, se kterou byla Francie již od roku 1793 ve válečném stavu.⁷

V roce 1797 nastoupil na místo francouzského ministra zahraničí ambiciózní Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord. Jeho názory směřovaly k tomu, že Francie se má držet ve svých přirozených hranicích. Pokud by se země měla dále geograficky rozšiřovat, tak nikoliv na evropském kontinentu, nýbrž na jiných světadílech, kde by byla obnovována koloniální říše.⁸ Talleyrand se začal o myšlenku dobytí Egypta intenzivně zajímat v širším kontextu upadající moci Osmanské říše, jejíž součástí byl právě i Egypt. Objevilo se i tvrzení, že Osmanská říše přenechá Egypt Francii za jeho očistu od současných vládců – mamlúků. V principu se o tažení vždy uvažovalo v souvislosti s poškozením britských obchodních zájmů a oslabení jejich pozic v Levantě.⁹ Případné dlouhodobější ovládnutí Egypta by Francii zajistilo výhodnou pozici jak v obchodu, tak i ve sféře vlivu ve východní otázce.¹⁰ V této době se také objevily opět myšlenky na prokopání kanálu, kterým by mohly proplovat lodě ze Středozevního do Rudého moře. Podle tohoto odvážného a fakticky zatím nerealizovatelného plánu, mohlo dojít i k pronikání na východ, případně do britské Indie, což byla vysněná představa.¹¹ Pro Brity byla tato oblast důležitá ze strategického hlediska. Britové využívali obchodní cesty kolem Afriky, ovšem tato cesta byla velmi zdlouhavá. Pokud bylo nutné poslat naléhavou zprávu, či zásilku do

---

⁷ WINTR, Stanislav, *Napoleon Bonaparte a jeho soupeři*, Praha 2007, s. 56.

⁸ TARABA, Josef, *Nebezpečný intrikán: Život Ch. M. Talleyranda*, Praha 1995, s. 51.

⁹ Levanta je název, který se používá pro celou oblast Východního Středomoří, geograficky je vymezen rozsáhlou oblastí území na východním pobřeží Středozevního moře, ohraničenou pohořím Taurus na severu, na jihu Arabskou pouští, na západě Středomořským pobřežím, na východě se rozkládá až k pohoří Zagros.

¹⁰ SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Praha 1999, s. 143.

¹¹ Tamtéž, s. 61.

Indie, byla volena kratší suchozemská cesta přes Středomoří, Alexandrii, Káhiru, Rudé moře, Jemen a Arabské moře k Indickému oceánu.¹²

Bonaparte sám k myšlence přistoupil i z jiných důvodů, představoval si posun hranice země až do Orientu. Již dříve Napoleon projevil zájem o Egypt a vlastně i o celý Orient. Bonaparte měl smysl pro kulturní zvláštnosti vzdálených cizích zemí, již od raného mládí se zajímal o kulturní velikost antiky a starověkého Egypta. Snil o své velké cestě na východ. Země v Orientu vnímal jako pravé říše, především díky tomu, že zde žilo mnohem více obyvatelstva. Evropa pro Napoleona, podle jeho slov, byla pouhá krtina.¹³ Samotnou myšlenku vojenské expedice konzultoval s tehdejším ministrem zahraničí Talleyrandem. Napoleon obhajoval tažení tvrzením, že Egypt je potřeba osvobodit od osmanských feudálů a dát mu svobodu.¹⁴

Stále ještě existovala možnost přímého vojenského tažení do Velké Británie. V korespondenci mezi Napoleonem a ministrem Talleyrandem se hovořilo, mimo jiné, o nutnosti uchování Jónských ostrovů a o strategické poloze Malty. Tažení se mělo provést tak, aby Francie nevstoupila do války s Osmanskou říší. Direktorium, ovlivněné vítězstvími v Itálii a na Rýně, prozatím nebylo plánu na tažení do Egypta nijak nakloněno, mělo informace o povstání v britském námořnictvu a irských nepokojích. Francouzská vláda začala chápat Velkou Británii jako příliš slabou a zaobírala se myšlenkou přímé invaze. Ovšem na počátku roku 1798 se ukázalo, že projekt počítající s vyloděním na Britských ostrovech by byl z mnoha důvodů riskantním hazardem. Napoleon již 23. února 1798 napsal zprávu, ve které navrhl zrušit invazi do Velké Británie a nahradit ji tažením do Egypta.¹⁵

V mezinárodním měřítku ministr Talleyrand obhajoval myšlenku expedice do Egypta v souvislosti s tím, že evropské mocnosti na

---

¹² MÍŠEK, Roman, ONDRÁŠ František, ŠEDIVÝ Miroslav, *Egypt v době Muhammada 'Alího*, Praha 2010, s. 13.

¹³ BLATNÝ, Richard, *Napoleonská encyklopedie*, Praha 1995, s. 215.

¹⁴ FERRO, s. 179.

¹⁵ HORNE, Alistair, *The Age of Napoleon*, New York 2004, s. 9.

kontinentě nebudou podporovat zájmy Britů v této oblasti, což by fakticky rozkládalo protifrancouzskou koalici.¹⁶ Direktorium změnilo svůj postoj a Napoleonův návrh schválilo. Začaly se připravovat podrobné plány, kalkulovat potřeba zásob, i přibližné vyčíslení finančních nákladů. Oficiální rozkazy direktoria k veliteli tažení zněly následovně: generál Bonaparte obsadí Maltu i Egypt, vytlačí Brity z jejich pozic v těchto oblastech, lidu Egypta přinese lepší životní podmínky, pokusí se udržet dobré vztahy s osmanskou vládou a dokonce se objevil i rozkaz na prokopání průplavu mezi Středozemním a Rudým mořem. V dekretch se odhadovalo, že na toto tažení a podmanění si Egypta postačí šest měsíců po přistání u egyptských břehů, pak bude připravena nová invaze do Velké Británie, pokud ovšem vláda v Londýně neuzavře pod tlakem mír podle francouzských podmínek. Talleyrand tedy myšlenku prosadil a bylo na Napoleonovi, aby ji realizoval. Bonaparte se na celou věc díval realističtěji, než direktorium, ale i tak do jisté míry podcenil obtížnost uskutečnění celého podniku. Téměř nikdo si v této době neuvědomil, že bude potřeba bojovat s Osmanskou říší, Velkou Británií a zároveň s vládci Egypta. Příliš se také neuvažovalo nad přírodními podmínkami této osmanské provincie.¹⁷

Na výpravu do Egypta bylo vyčleněno přibližně 350 vojenských a obchodních plavidel, na která bylo naloděno 36 000 vojáků a 16 000 námořníků. Z tohoto počtu bylo 276 důstojníků, 28 000 vojáků infanterie, 2 800 vojáků jízdních jednotek a 2 000 dělostřelců. Zbytek mužů tvořili vojenští inženýři, stovky lékařů, ošetřovatelů a vojáci působící v týlu.¹⁸ V jednotlivých přístavech se připravovaly a nakládaly zásoby. Jednalo se o vojenský materiál, koně, dělostřelectvo, munici, proviant i například vybavení polní nemocnice. V Toulonu se také nalodila vědecká expedice v počtu 151 členů, které Napoleon pozval k probádání oblasti Egypta.¹⁹

---

¹⁶ ELBL, Pavel, *Talleyrand: Muž, který podvedl i Dábla*, Praha 2011, s. 141.

¹⁷ TARABA, s. 30.

¹⁸ MÍŠEK a kol., s. 13.

¹⁹ BRUCE, Robert a kol., *Bojové techniky období napoleonských válek 1792–1815*, Praha 2008, s. 218.

3 ZAČÁTEK EXPEDICE DO EGYPTA

O vojenském tažení rozhodla francouzská vláda na počátku března roku 1798. Provést se mělo v prvních červencových dnech téhož roku. Expedice a místo jejího směřování bylo tajné. O skutečném záměru a vojenském tažení vědělo pouze několik zasvěcených osob. Francouzi se snažili mystifikovat britské špiony, kteří měli dospět k závěru, že francouzské vojsko se chce přímo vylodit ve Velké Británii, konkrétně v Irsku. Dalším možným místem pro boj s Francouzi byl Gibraltar, malé, ovšem strategické území, které kontrolovali Britové fakticky již od roku 1704.²⁰ Možnou alternativou vylodění Napoleonovy armády byla také přímo Osmanská říše, která by se pod vojenským tlakem přidala na stranu Francie v boji proti Velké Británii, či jižní Itálie nebo Sicílie, oblasti, kde vládli Bourboni.²¹

Napoleon shromáždil vojsko v různých francouzských a italských přístavech a sám odjel do přístavu Toulon, kde se nalodil na vlajkovou loď L'Orient. Ještě před odjezdem Bonaparta z Paříže, slíbil ministr Talleyrand, že se vypraví do Konstantinopole za osmanským sultánem a vysvětlí mu, že francouzská expedice v Egyptě není nepřátelským aktem, ale je to akce na ochranu tohoto území před Brity. Ovšem ve skutečnosti se ministr nikam nechystal a neposlal do Konstantinopole ani své zástupce, třebaže ho o to Napoleon opakovaně žádal.²²

3.1 Egypt před francouzskou expedicí

Mamlúci, tedy faktičtí vládci Egypta, zde drželi moc již od poloviny 13. století. Původně to byla jakási otrocká kasta, tvořená bílými Euroasijci koupenými či zajatými již v dětském věku. Postupně se transformovali ve vojenskou elitní bojovou sílu.²³ Jejich moc se časem konsolidovala a mamlúci podléhali stále menší kontrole z Osmanské říše. Později tito

---

²⁰ STRATHERN, s. 43.

²¹ TARABA, s. 65.

²² BURLEIGHOVÁ, Nina, *Fata morgána: Napoleonovi vědci a odhalení Egypta*, Praha 2009, s.11.

²³ Tamtéž, s. 11.

vládci platili pouze daně a Egyptu vládli samostatně. Egyptská vláda prosazovala svoji politiku, která často zahrnovala odboj a intriky proti sultánovi.²⁴ Místodržící, který byl jmenován sultánem na dobu jednoho roku, sídlil v káhirské citadele obklopen svými janičářskými jednotkami, které se ovšem nedokázaly postavit mamlúkům. V době Napoleonova tažení jich zde bylo až 12 000. Mamlúčtí bejové do svého čela volili vládce Káhiry. O tuto funkci mezi sebou soupeřily různé frakce, což vedlo k politické nestabilitě. Od roku 1791 vládli v Egyptě fakticky dva muži, Ibráhím Bej a Murád Bej, kteří spolu dokázali spolupracovat.²⁵

Vedle Egyptského obyvatelstva zde bylo velké množství evropských kupců, kteří si navzájem konkurovali. Nejvíce obchodníků pocházelo z Francie. Společně čelili daňovému znevýhodnění, kterým mamlúčtí vládci obírali kupce o velkou část jejich zisků. Velkých obchodních ztrát také dosahovali na dlouhých pouštních trasách, kde je přepadávali nomádští bandité.²⁶ Tehdejší evropská společnost si ovšem Egypt představovala dost idealizovaný až fantastický. Byl považován za pozůstatek mocného starověkého Egypta, ve kterém se podle evropských představ, nic zásadního nezměnilo. Jen vzdělanější kruh francouzské společnosti měl k dispozici popis Egypta od cestovatele Clauda Etiennea Savaryho. Ten pobýval v Egyptě v letech 1776–1780. Bonapartovým knižním průvodcem se stal také Volneyův cestopis, který vznikl v letech 1782–1785.²⁷

3.2 Plavba do Egypta

Francouzská eskadra vyplula z Toulonu 19. května 1798 směrem k Alexandrii. Britská vláda a admirálita zvažovaly několik možných variant, které by mohli podniknout Francouzi. Největší obavy vyvolávala představa, že chystaná expedice zamíří z Toulonu do průlivu La Manche, kde bude posílena v Brestu o další francouzská plavidla. Pak by došlo k

---

²⁴ WINTR, *Soupeři*, s. 76.

²⁵ GOMBÁR, Eduard, *Napoleon v Egyptě a nástup Muhammada Alího*. In: Historický obzor 6, 1995, 9/10, s. 197.

²⁶ BURLEIGHOVÁ, s. 10.

²⁷ GOMBÁR, *Napoleon v Egyptě*, s. 198.

vylovení pozemního vojska, které by zahájilo invazi v jihovýchodní části Anglie. Egypt byl sice jako cíl Francouzů, předkládán v některých zprávách admirality jako nejpravděpodobnější možnost, ovšem britská vláda z nich nevyvozovala patřičné důsledky.²⁸ Britské loďstvo částečně uvěřilo mylným informacím o přímém tažení na britské území a zatím vyčkávalo u Gibraltaru. Tam by mohlo odrazit nejnebezpečnější variantu invaze. Britská Středomořská flotila se snažila zjistit již v dubnu 1798, jak velká je francouzská eskadra a kam by mohla směřovat. Horatio Nelson, tehdejší velitel Středomořské flotily, kotvil se svými loděmi u Španělského Cádizu. Nelson zde čekal na posily, které připluly z Lisabonu. Pak měl dle rozkazů, zničit francouzskou flotilu přímo v Toulonu.²⁹ Již dva dny po Nelsonově vyplutí od Gibraltaru, tedy 19. května 1798, zastihla britskou flotilu u francouzského pobřeží silná bouře, která rozehnala celou eskadru. Nelsonova loď Vanguard byla poškozena a nebyla schopna další samostatné plavby.³⁰ Nelson kvůli tomu doplul k francouzským břehům až 1. června 1798, kdy již byla francouzská expedice dva týdny na cestě na východ. Nelson dostal nové rozkazy, ve kterých stálo, že má pronásledovat Francouze do libovolného přístavu ve Středozezemím, Jaderském i Černém moři. Tím začaly pro Nelsona dva těžké měsíce. Admirál měl k dispozici kvalitní eskadru, schopnou splnit bojový úkol, ale nedokázal najít nepřítele. Trasy britské i francouzské flotily se dokonce dvakrát protály v bezprostřední blízkosti, ale štěstí stálo při Francouzech.³¹ V Neapolsku, kde se britská flotila zastavila, Nelson zjistil, že Napoleon nejspíše bude chtít obsadit Maltu a vydal se tímto směrem.³² Napoleona na jeho cestě také zastihla bouře, která rozdělila plavidla a poškodila dokonce vlajkovou loď L'Orient, jejíž oprava na Sardinii trvala 4 dny. Francouzskou flotilu pak zdrželo vylovení a dobytí ostrova Malty. Nelson se dozvěděl až po připlutí k Maltě, že francouzská flotila odplula jihovýchodním směrem. Britům přálo počasí a nebyli zdržováni pomalými expedičními loděmi jako Francouzi. Nelsonův cíl byl jasný, chtěl

---

²⁸ TRUCHANOVSKIJ, Vladimír, *Osud admirála Nelsona*, Praha 1992, s. 115.

²⁹ TARLE, Jevgenij, *Napoleon*, Praha 1950, s. 59.

³⁰ TRUCHANOVSKIJ, s. 118.

³¹ Viz příloha č. 2.

³² TRUCHANOVSKIJ, s. 122.

napadnout francouzské lodě a utkat se s nimi na otevřeném moři, ale uškodil mu především jeho přílišný spěch a rychlost jeho plavidel.³³ Nelson se tak dostal k egyptské Alexandrii dříve než Napoleon, nemohl zde najít žádné známky po francouzské flotile, a vydal se proto severním směrem ke Konstantinopoli, další možnosti francouzské expedice. Napoleon doplul se svou eskadrou k Alexandrii 1. července 1798 a jen sledem náhodou se vyhnul britské flotile, která mohla ohrozit expedici.³⁴

Velitelem francouzské flotily se stal admirál François Bruyes, který zvolil taktiku, jež spočívala v tom, že vysílal rychlé průzkumné lodě, tedy fregaty, před konvoj a do jeho okolí. Získával tak informace o situaci na moři především od lodí, které pluly pod vlajkou neutrálních států. Jednotlivá britská plavidla neznamenal pro Francouze přímé nebezpečí, ale mohla informovat britskou flotilu hledající Napoleona. Francouzské velení bylo připraveno okamžitě změnit plán trasy v případě, že by zjistilo Nelsonovu polohu. V takové situaci by Francouzi pluli k co nejbližším bezpečným břehům, kde by se vytvořila sestava francouzských válečných lodí k ochraně konvoje před nepřítelem, a platila zásada nepustit Nelsona do svého týlu.³⁵

3.3 Obsazení Malty

Ostrov Malta měl pro Napoleona strategický význam. Představoval pro něj především bod, který nemohl přenechat nepřítelům, aby později neohrožovali jeho zájmy v Egyptě. V roce 1798 se na ostrově Malta nacházelo přibližně 100 000 obyvatel.³⁶ Tento ostrov byl přibližně na půli cesty k egyptským břehům.³⁷ Území vlastnil Řád svatého Jana Jeruzalémského, který se zde usadil již v roce 1530, kdy mu byl ostrov

---

³³ TARLE, *Napoleon*, s. 59.

³⁴ BRUCE, s. 220.

³⁵ WINTR, *Soupeři*, s. 60–61.

³⁶ CASTILLO, Denis, *The Maltese Cross: A Strategic History of Malta*, London 2006, s. 99.

³⁷ TARLE, *Napoleon*, s. 59.

darován. Od tohoto roku se také začal nazývat Řádem maltézských rytířů.³⁸

Francouzská eskadra připlula k ostrovu 9. června 1798 a začala se rozmisťovat při pobřeží, přestože se vládci ostrova politicky nijak nevměšovali do britsko-francouzského válečného konfliktu.³⁹ Napoleon přikázal zastavit v maltském přístavu Marsaxlokk a poslal za správcem ostrova, tedy velmistrem řádu, delegaci, která mu přednesla ústní žádost, aby francouzské lodě směly vplout i do ostatních přístavů.⁴⁰ V prohlášení bylo ujištění o mírové zastávce, především z důvodu doplnění pitné vody. Velmistr řádu Ferdinand von Hompesch se odvolal na řádové regule a neutralitu, ve kterých stálo, že v maltských přístavech mohou být přijaty najednou dohromady maximálně čtyři lodě. Napoleon na to odpověděl otevřeným nepřátelstvím a již na druhý den zorganizoval vylodění na ostrově. Možnosti obránců Malty byly značně limitované, protože byli schopni postavit proti Francouzům přibližně 7 000 mužů, kteří neměli ani čas přes noc ostrov dostatečně opevnit. Ráno začal být ostrov ostřelován a na jeho pobřeží se začali vylodňovat francouzští vojáci.⁴¹

Obsazování ostrova probíhalo podle očekávání, slabý odpor obránců byl zlomen během několika hodin. Civilní obyvatelstvo se dokonce vzbouřilo proti svým vládcům, maltézským rytířům, a otevíralo Francouzům brány svých městeček. Obranyschopnost ostrova také snižoval fakt, že dvě třetiny maltézských rytířů, kteří zde působili, byli Francouzi.⁴² Velmistr řádu požádal po dvou dnech obléhání hlavního města Napoleona o příměří. Malta se stala 12. června 1798 součástí Francouzské republiky. Místní obyvatelé vítali Napoleona s nadšením jako osvoboditele. Napoleon začal okamžitě měnit správu ostrova a zavedl zde zvyky z Francouzské republiky. Většina maltézských rytířů byla donucena ostrov do tří dnů opustit, včetně velmistra řádu Ferdinanda

---

³⁸ POŘÍZKA, Jiří, *Řád maltézských rytířů*, Praha 1997, s. 128.

³⁹ WINTR, *Soupeři*, s. 59.

⁴⁰ BOHONY, Rudolf, *Malta*, Jindřichův Hradec 1995, s. 42.

⁴¹ DWYER, Philip, *Napoleon: The Part of Power 1769–1799*, London 2007, s. 357.

⁴² WINTR, *Soupeři*, s. 73.

von Hompesche, na ostrově byla zavedena francouzská správa a bylo zde zrušeno otroctví.⁴³

Obyvatelé Malty ovšem rychle pochopili, že Bonaparte nepřišel jako osvoboditel. Francouzští vojáci drancovali paláce i kostely a přinášeli svému veliteli jednotlivé poklady. Z chrámu Svatého Jana na Maltě byly například odvezeny stříbrné sochy dvanácti apoštolů. Napoleon také nechal zvýšit daňové zatížení obyvatelstva.⁴⁴ Dalším jeho rozhodnutím byla konfiskace maltézského pokladu, který se na ostrově nacházel. Část nechal naložit na svoji vlajkovou loď L'Orient a část poslal do Francie.⁴⁵ Na Maltě bylo zanecháno 4 000 francouzských vojáků pod velením generála Claude Henriho Belgranda de Vaubois, který udržel Maltu před Brity až do září roku 1800.⁴⁶ Napoleon již 18. června vyplul směrem k Egyptu.⁴⁷ Nabral zde také arabské tlumočníky, kteří byli tvořeni bývalými otroky. Později pomáhali Francouzům v dorozumívání s Araby a k šíření myšlenek Francouzské revoluce v orientu.⁴⁸

---

⁴³ BAREŠ, Petr a kol., *Dějiny Egypta*, Praha 2010, s. 386.

⁴⁴ BOHONY, s. 42.

⁴⁵ Tamtéž, s. 76.

⁴⁶ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 80.

⁴⁷ TARLE, *Napoleon*, s. 59.

⁴⁸ MÍŠEK a kol., s. 13.

4 VYLODĚNÍ U EGYPTSKÝCH BŘEHŮ

Po odražení francouzské flotily od maltských břehů trvala plavba k Egyptu ještě dalších třináct dní. Napoleon přistál v zátocě Marabut, která se nachází asi 30 kilometrů západně od Alexandrie. Bonaparte záhy zjistil, že zde kotvil před dvěma dny Nelson, a že jeho eskadra odplula. Okamžitě byl vydán rozkaz k rychlému vyloďení, protože Nelsonova flotila se mohla kdykoliv vrátit a napadnout francouzské lodě.⁴⁹ Vojsko hned druhý den směřovalo v čele s Napoleonem k Alexandrii, která byla získána po krátkém boji se ztrátou asi 40 Napoleonových vojáků. Francouzům činily velké problémy počasí, prach a písek.⁵⁰ Nejhorší bylo především vedro, které zbavovalo vojsko sil. Egypťané byli přesvědčeni, že mamlúkové zaženou dříve či později Francouze zpět na jejich lodě.⁵¹

Ve svém prohlášení k lidu Egypta Napoleon ujišťoval obyvatele o své úctě ke Koránu a islámu.⁵² Bonaparte kalkuloval s tím, že egyptský lid povstane proti svým vládcům, jako to udělal italský lid při Napoleonově prvním tažení. Ovšem egyptské obyvatelstvo bylo natolik stranou dění, že výzvy k boji proti jejich vládcům k nim vůbec nedospěly a pokud ano, nebyli schopni je vůbec chápat. Tím se rozplynul Napoleonův sen o snadném podrobení si Egypta a dalších přilehlých oblastí.⁵³

4.1 Bitva u pyramid

Obsazením Alexandrie tažení pro Napoleona neskončilo, protože neméně důležité bylo získat Káhiru, která byla považována za klíč k dobytí země. Právě zde sídlili oba mamlúčtí bejové. Napoleon vybral generála Jeana-Baptista Klébera jako velitele Alexandrie a předal mu pravomoci a příslušné pokyny. Pak se vydal s částí své armády 7. července 1798 na pochod přes poušť. Francouzské jednotky pochodovaly na Káhiru přibližně čtrnáct dní v podstatě bez odpočinku a

⁴⁹ WINTR, *Soupeři*, s. 60.

⁵⁰ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 114.

⁵¹ CASTELOT, s. 93.

⁵² BAREŠ a kol., s. 389.

⁵³ MANFRED, Albert, *Napoleon Bonaparte*, Praha 1990, s. 172.

zásobování, občas také byli napadeni arabskými kmeny, které se nacházely v poušti.⁵⁴ Vrchní velitel všem jednotkám nařídil, že po cestě budou vše potřebné pouze kupovat a nic konfiskovat, protože si nechtěl místní obyvatele ani v nejmenším znepřátelit. Bylo ovšem jisté, že střet s mamlúky je nevyhnutelný, a bylo jen otázkou času, kdy a kde k němu dojde.⁵⁵

Při tažení na Káhiru se Napoleonovi vojensky postavil sultánův egyptský vazal a velitel mamlúckých vojsk Murád Bej. Bitva se odehrála 20. července 1798, mamlúkové měli vojsko o síle 40 000 mužů, z čehož základní část tvořilo 8 000 jezdců. Napoleon disponoval asi 20 000 muži.⁵⁶ Krátce před bitvou k nim také na dohled od pyramid pronesl legendární větu: „*Vojáci, jděte a vězte, že z výše těchto monumentů vás pozoruje čtyřicet staletí.*“⁵⁷ Bonaparte si již dříve prostudoval způsob válčení mamlúckých jednotek a přizpůsobil tomu rozmístění svých početně menších vojsk. Nechal vytvořit karé, což bylo rozmístění mužů ve tvaru čtverce, každý roh byl osazen dělem a uprostřed bylo umístěno jezdecko. Tímto způsobem bylo vytvořeno skvělé krytí pro jednotlivé složky vojska.⁵⁸ Francouzi samozřejmě měli k dispozici ve větším počtu moderní palné zbraně a děla, která mamlúkům chyběla. Napoleonovo vítězství ještě podpořil generál Louis Charles Antoine Desaix, který postupoval k mamlúckému týlu z jihu. Vítězství Francouzů bylo velice překvapivé. Bonaparte měl ztrátu asi 40 mrtvých mužů, zatímco mamlúků padlo kolem 20 000.⁵⁹ V závěru bitvy se také vyznamenal generál Auguste-Frédéric-Louis Viesse de Marmont, který vyrazil s útočnou kolonou proti ustupujícím mamlúkům a zatlačil je až k Nilu, kde se jich více jak 1 500 utopilo.⁶⁰ Francouzi se zmocnili tábora nepřítele s bohatou kořistí, mamlúci totiž jezdili do boje se svým finančním majetkem, který měli u sebe. Jejich šavle a dýky byly vykládány nebo zdobeny zlatem a

---

⁵⁴ MÍŠEK a kol., s. 13.

⁵⁵ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 117.

⁵⁶ Viz příloha č. 3.

⁵⁷ BAREŠ a kol., s. 389.

⁵⁸ KOVAŘÍK, Jiří, *Maršálové Napoleonových orlů*, Praha 2010, s. 132.

⁵⁹ BUSSEY, Georg, *History of Napoleon*, London 1932, s. 166.

⁶⁰ KOVAŘÍK, *Maršálové*, s. 134.

drahokamy. Po této bitvě mohl již Napoleon vstoupit do Káhiry bez boje. Velitel Murád Bej uprchl se svými zbylými jezdci do Horního Egypta⁶¹ Druhý významný mamlúcký vládce Ibráhím Bej, očekával výsledek bitvy se svými oddíly a obyvateli Káhiry na levém břehu Nilu. Poté, co mu byla doručena zpráva o zdrcující porážce mamlúckých vojsk, prchl do Sýrie. V Káhiře se začali obyvatelé připravovat na vjezd francouzského vojska, lidé hromadili zásoby, zakopávali šperky a někteří se dali na útěk do Sýrie.⁶² Z Káhiry posléze uprchl i Abu-Bekr, zástupce Osmanského sultána. Arabští šejkové a bohaté káhirske vrstvy se rozhodli kapitulovat a 24. července 1798 vstoupil Bonaparte do města.⁶³

Město však bylo vylidněné a obyvatelstvo se před Francouzy skrývalo. Opět bylo vydáno další z Napoleonových prohlášení o klidném obsazování Egypta. Obyvatelé se neměli ničeho obávat a žít svůj poklidný život.⁶⁴ Napoleon se právě z Káhiry snažil uzavírat s ostatními správci jednotlivých egyptských území příměří, nebo různé dohody, vysílal za nimi své diplomatické výpravy a pokoušel se jim nabídnout přijatelné dohody. Často však dostal negativní odpovědi, nebo nezavazující příslib přátelství. Takovéto kroky podnikal Bonaparte především proto, aby mu vláda v Osmanské říši nevyhlásila válku, domníval se také, že francouzský ministr zahraničí Talleyrand byl již v Konstantinopoli a osvětloval tam Napoleonovo počínání v Egyptě.⁶⁵

4.2 Pronásledování Muráda Beje

Murád Bej, jeden z mamlúckých emírů, se pohyboval v oblasti Horního Egypta, odkud podnikal drobné vojenské akce a nájezdy na osamocené francouzské jednotky. Již nebyl schopen postavit se Napoleonovi jako v bitvě u pyramid, ovšem i tak působil Francouzům starosti.⁶⁶

---

⁶¹ BAREŠ a kol., s. 390.

⁶² GOMBÁR, Eduard, *Moderní dějiny islámských zemí*, Praha 1999, s. 62.

⁶³ BUSSEY, s. 167.

⁶⁴ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 164.

⁶⁵ BUSSEY, s. 171.

⁶⁶ WINTR, *Soupeři*, s. 79.

Do Horního Egypta byla vyslána divize generála Desaix, která byla tvořena 4 000 vojáky a 100 děl. Jeho úkol byl postavit se Murádu Bejovi poté, co odmítl dohodu s Napoleonem. Murád Bej měl k dispozici až 15 000 mužů, kteří byli tvořeni hlavně sultánovými vojáky. Boje byly poměrně složité, mamlúcký velitel znal výborně terén a dokázal velice rychle přeskupovat své jednotky.⁶⁷ K prvnímu většímu střetu došlo 7. října 1798 u kláštera Seiman, další boje probíhaly během ledna a jarních měsíců roku 1799. Generál Desaix dokázal projít celý Horní Egypt, ale Murád Bej mu neustále unikal až do libyjské pouště, kde se usadil. Nakonec celá akce skončila na konci května 1799, kdy byl celý Horní Egypt pod francouzskou kontrolou.⁶⁸

4.3 Bitva u Abukíru

Ve chvíli, kdy francouzské loďstvo doplulo k Alexandrii, se Nelson nacházel právě u jižního pobřeží Malé Asie, kde doplňoval zásoby. O poloze Francouzů se Nelson záhy dozvěděl a okamžitě se vydal se svou flotilou k Alexandrii.⁶⁹ Admirál François Bruyes rozhodl o kotvení v Abukírské zátocy, což bylo asi patnáct mil od Alexandrie. Porušil tím Napoleonův rozkaz, který zněl, že francouzská flotila má být ukryta v alexandrijském přístavu, kde by byla pod ochranou pobřežních děl.⁷⁰ Přístav v Alexandrii byl však pro válečné lodě příliš mělký. Plavidla nekotvila v zátocy na pružinách, což byl systém lan připevněných ke kotevnímu otvoru v přídi lodi, který umožňoval, aby posádka mohla změnit úhel lodě a tím i její palební rozsah. Kdyby francouzské lodě byly takto ukotveny, mohly by pálit směrem na moře. Místo toho lodě kotvily přídí směrem k moři a jejich boční palební síla byla tak velmi omezená. Britská flotila dorazila do zátoky 1. srpna 1798 a Nelson konečně po měsíci dostihl Francouze. Britové směřovali ze severu, francouzské lodě

---

⁶⁷ Viz příloha č. 5.

⁶⁸ BUSSEY, s. 172.

⁶⁹ BRUCE, s. 220.

⁷⁰ TRUCHANOVSKIJ, s. 126.

mohly pálit buď na východ, nebo na západ. Napoleon se zrovna nacházel s vojskem u Káhiry.⁷¹

Síly obou stran byly přibližně stejné, ovšem Nelson byl v lepší pozici a dokázal řídit své lodě lépe než admirál Bruyes.⁷² Nelson objevil francouzské loďstvo na kotvách nepřipravené k bitvě a pouze částečně obsazené posádkami. Admirál Bruyes svolal válečnou poradu, na níž se rozhodlo vyčkat příplutí Britů blíže, protože na francouzských lodích nebyl dostatek mužů k boji i k manipulování s plachtami. Přípravy na bitvu probíhaly na francouzské straně poněkud liknavě. Schylovalo se již k večeru a Bruyes předpokládal, že Nelson, který neznal záliv, nezaútočí ve zhoršené viditelnosti. Nelson se ovšem rozhodl pro rychlý útok a jeho plán spočíval v tom, že nejdříve napadne s převažujícími silami část nepřátelských lodí a zneškodní je a pak se silami zničí a zajme ostatní lodě.⁷³ Tři francouzská plavidla se vyřadila hned na počátku bitvy, když nešťastně najela na mělčinu.⁷⁴ Britové zariskovali a odřízli francouzské lodě od břehu tím, že se mezi ně a břeh vklínili a pálili na ně z obou stran. Tento tah byl velice odvážný, protože znamenal velkou možnost uvíznutí v mělčinách Abukírské zátoky. Nelson byl v bitvě zasažen střepinami, ale zranění nebyla smrtelná. Admirál byl odnesen do podpalubí, ale poté co, se dozvěděl, že Bruyesova vlajková loď je v plamenech, se vrátil zpět na palubu.⁷⁵ Admirál Bruyes padl v bitvě. Největší válečná loď z celé francouzské eskadry, tedy L'Orient, byla zničena požárem a následným výbuchem střelného prachu. Při mohutné explozi se dokonce na chvíli zastavila dělostřelecká palba a námořníci přestali bojovat. Francouzské ztráty čítaly asi tisíc padlých a tři tisíce zajatých mužů, bitva trvala do tří hodin ráno.⁷⁶

V důsledku bitvy bylo francouzské loďstvo téměř zničeno, jen čtyřem lodím se podařilo uniknout směrem k Jónským ostrovům, ostatní

---

⁷¹ BRUCE, s. 220.

⁷² Viz příloha č. 6.

⁷³ BUSSEY, s. 173.

⁷⁴ TRUCHANOVSKIJ, s. 221.

⁷⁵ Tamtéž, s. 126–129.

⁷⁶ STRATHERN, s. 166.

plavidla byla potopena nebo zajata. Porážka v zátocce Abukír⁷⁷ měla pro francouzskou armádu v Egyptě tragické následky, mimo jiné na dno klesla i část pokladu, získaného na Maltě a velké množství zlata a briliantů, které Francouzi zabavili ve Švýcarsku a v Římě, pro financování Bonapartovy egyptské expedice.⁷⁸ Britské královské loďstvo uvalilo blokádu na Egypt a ovládlo Středomoří. Pro Napoleona to znamenalo velké komplikace, protože byl v Egyptě izolován nejen od dodávek z Francie, ale i od základních informací z domova.⁷⁹ Dozvěděl se o porážce až 14. srpna 1798, když pronásledoval Ibráhíma Beje, jednoho z mamlúckých bejů. Napoleon dostal dopis z Alexandrie, ve kterém stály zprávy o zničení francouzského loďstva. Možnost bezpečného návratu pro Francouze zmizela a zároveň se nedalo počítat s příplutím většího množství dalších posil.⁸⁰ Do Paříže bylo posláno hlášení o Napoleonově postupu v Egyptě ve dvou zprávách, které přišly najednou. Bylo zde především vylíčeno vítězství u pyramid a dobytí Káhiry, což zastínilo jméno Abukír, které v této době nikomu nic neříkalo.⁸¹

Na místě bitvy zůstala britská eskadra až do poloviny srpna 1798, námořníci opravovali značně poškozené lodě, aby bylo možné doplout alespoň do Neapole nebo na Gibraltar, kde by opravy probíhaly v docích. Britské fregaty přípluly s novými rozkazy 15. srpna 1798, stálo v nich, že se má Nelson vydat na severozápad a zformovat tam své loďstvo.⁸²

4.4 Vytvoření nové koalice proti Francii

Vláda Velké Británie a její tehdejší ministerský předseda William Pitt Ml., již na jaře roku 1798 pochopili, že předpokladem pro vytvoření nové protifrancouzské koalice je obnovení britské prestiže na moři.⁸³ Po staletí budované přátelství Francie a Osmanské říše bylo výpravou do Egypta velice narušeno. Francie dosud udržovala tradičně dobré vztahy

---

⁷⁷ V některých publikacích je použit název Bitva na Nilu.

⁷⁸ MANFRED, s. 174.

⁷⁹ BAREŠ a kol., s. 391.

⁸⁰ KOVAŘÍK, *Maršálové*, s. 135.

⁸¹ CASTELOT, s. 95.

⁸² TRUCHANOVSKIJ, s. 137.

⁸³ REYNOLDS, Clark, *Navies in History*, Annapolis 1998, s. 91.

s Osmanskou říší, to se nezměnilo ani po nástupu revoluční vlády. V roce 1795 sultán Selim III. formálně uznal republikánskou Francii a otevřel v Paříži stálou diplomatickou misi. Postupný obrat sultána ve vztazích k Francii souvisel ovšem již s rokem 1797, když Napoleon obsadil Jónské ostrovy a tak se stala Francie přímým sousedem Osmanské říše.⁸⁴ Francie oficiálně vysvětlila anexi ostrovů jako vojenskou záruku a pomoc sultánovi proti jeho nepřátelům. Již tehdy se stala vláda v Konstantinopoli k Francii velice ostražitou.⁸⁵ Vládoucí osmanský sultán Selim III., se musel nějak postavit k francouzskému vylodění v Egyptě, byl si však zcela vědom, že sám Francouze nebude schopen porazit. Napoleon stále žil ve falešné představě, že Vysoká Porta⁸⁶ uvítá pomoc Francouzů při obsazení neovladatelné části Osmanské říše. Sultán se ovšem časem obrátil na nové partnery, Velkou Británii a Rusko. Ještě dříve však požádal o vysvětlení francouzského ambasadora v Konstantinopoli, Pierra Jeana Maria Ruffina. Ten potvrdil, že Francie neusiluje o střet s Osmanskou říší. Sultán tedy prozatím váhal s vyhlášením války.⁸⁷ Situaci změnila až bitva u Abukíru, protože porážka francouzského loďstva posílila britské pozice ve Středozemním moři. Dne 9. září 1798 vyhlásila Osmanská říše formálně válku Francii. Zároveň byl vyhlášen džihád⁸⁸ proti nevěřícím Francouzům. Francouzský diplomat Ruffin byl převezen do vězení nazvaného Sedm věží, francouzští obchodníci byli zadrženi a jejich majetek byl zkonfiskován.⁸⁹

Vztahy Ruska a Francie se zhoršily již v roce 1797, kdy Napoleon anektoval Jónské ostrovy, což bylo v Petrohradě vnímáno jako ohrožení ruských zájmů ve východním Středomoří. K dalšímu zhoršení vztahů došlo při francouzské okupaci Malty, již v roce 1797 totiž Řád maltézských rytířů prohlásil cara Pavla I. svým ochráncem. Selim III. s jistým váháním uzavřel v lednu 1799 alianční smlouvu s Velkou Británií a

---

⁸⁴ GOMBÁR, *Napoleon v Egyptě*, s. 198.

⁸⁵ GOMBÁR, Eduard, *Moderní dějiny islámských zemí*, Praha 1999, s. 58.

⁸⁶ Název pro vládu v Osmanské říši. Vysoká Porta představovala jednotlivá ministerstva, administrativní aparát Osmanské říše.

⁸⁷ MÍŠEK a kol., s. 14.

⁸⁸ Džihád je náboženská povinnost muslimů usilovat o obranu a rozšiřování islámu.

⁸⁹ BAREŠ, s. 394.

Ruskem. Zvláštní bylo především spojení dvou tradičních nepřátel, Osmanské říše a Ruska. S Velkou Británií bylo spojení zcela jasné, především díky dalším úspěchům Britů ve Středozezemním moři.⁹⁰ Nová koalice dokázala čelit Francouzům hned od počátku svého vzniku. Ruská černomořská eskadra pod velením admirála Fjodora Fjodoroviče Ušakova proplula úžinami Bospor a Dardanely a začala operovat ve Středozezemním moři. Již na začátku roku 1799 vytlačily rusko-osmanské jednotky Francouze z jejich pozic na Jónských ostrovech.⁹¹ S podporou ortodoxních Řeků se také podařilo obsadit ostrov Korfu.⁹²

Na jaře roku 1799 proti Francii vojensky vystoupilo Rakousko, Neapolsko a Portugalsko. Tyto státy byly do nového konfliktu zataženy především díky separátním dohodám, které je spojovaly s protivníky Francie, ovšem neexistovala všeobecná koaliční smlouva. Boje probíhaly hlavně na evropském bojišti, bez Bonaparta, který se právě chystal ke svému novému tažení dále na východ.⁹³

V koaliční smlouvě podepsané 3. ledna 1799 zástupci Ruska a Vysoké porty, ke které čemuž posléze přistoupila i Velká Británie, bylo formálně zaručeno zachování nezávislosti a územní celistvosti Osmanské říše.⁹⁴

4.5 Vytačení Francouzů z Malty

Na Maltě byla umístěna francouzská jednotka, která ovšem, od zničení francouzského loďstva, byla zcela blokována britskou flotilou, pod velením Alexandra Johna Balla. Jistá rivalita a napětí v koalici byly znát již při osvobození ostrova. V prosinci 1798 se spojenci dohodli, že po vytačení Francouzů bude na ostrově umístěna posádka složená z vojsk

---

⁹⁰ SKŘIVAN, s. 142.

⁹¹ TARLE, Jevgenij, *Admirál Ušakov ve Středozezemním moři*, Praha 1951, s. 35.

⁹² Tamtéž, s. 104.

⁹³ SKŘIVAN, s. 142.

⁹⁴ BAREŠ, s. 394.

tří zemí – Ruska, Velké Británie a Neapolska. Ruská vláda požadovala od Británie oficiální slib, že hlavní sféru vlivu na Maltě získá Rusko.⁹⁵

Flotila ruského admirála Ušakova se měla přemístit od Korfu k Maltě a provést obsazení ostrova. Tento vývoj událostí se ovšem neshodoval se skutečnými britskými záměry. Nelson měl všemožně zabránit Rusům, aby se podíleli na osvobození Malty. Proto se britský admirál odvolal na dokument z 16. století, který vydal Karel V., ve kterém stálo, že pokud rytíři někdy ostrov opustí, bude dán opěk k dispozici sicilskému králi, kterému dříve patřil. Nelson tohoto dokumentu využil a deklaroval, že legitimním králem Malty je neapolský král vládnoucí i na Sicílii, Ferdinand IV. Ruský car Pavel I., který byl novým představeným řádu, tak neměl na Maltu legitimní nárok. Bylo zřejmé, že neapolská vláda později ostrov postoupí bez námitek Britům. Ferdinand IV. dal dokonce tajný slib Britům, že bez souhlasu londýnské vlády nebude Malta nikomu přenechána.⁹⁶

Koncem prosince 1799 vyplula Ušakovova eskadra z Neapole směrem k Maltě, na ruských lodích pluly k ostrovu tři prapory granátníků, které měly provést vylodění. Operace se však neuskutečnila, car Pavel I. zrevidoval své vztahy ke koalici a Ušakov se vrátil na ostrov Korfu v lednu 1800.⁹⁷ Britská armáda zahájila útok na ostrov již v září 1800 a vytlačila Francouze z jejich pozic.⁹⁸

---

⁹⁵ TRUCHANOVSKIJ, s. 180.

⁹⁶ Tamtéž, s. 181–182.

⁹⁷ TARLE, *Ušakov*, s. 180–181.

⁹⁸ POŘÍZKA, s. 213.

5 FRANCOUZSKÁ SPRÁVA EGYPTA

Kolem roku 1800 měl Egypt kolem čtyř milionů obyvatel a největším městem byla Káhira. Egyptská společnost byla rozdělena na vládnoucí elitu a podřízené obyvatelstvo, kam patřili měšťané a venkované. Vedle tohoto obyvatelstva ještě existovala vrstva kočovných beduínů. Napoleonova snaha také šla k tomu, získat si na svou stranu vyšší třídu tvořenou v Egyptě drobnými podnikateli, obchodníky, vlastníky nemovitostí a bankéři. Byl jim nabídnut podíl na organizaci a správě běžného života. Arabské obyvatelstvo zůstávalo ovšem váhavé a setrvalo na straně mamlúků.⁹⁹ Jakmile Napoleon dobyl obě nejdůležitější města Egypta, začal zde zavádět správu po francouzském vzoru.

Klasickou městskou elitu představovali bohatí velkoobchodníci, kteří byli i velkými držiteli půdy a byli napojeni na dosud vládnoucí vrstvu mamlúckých bejů. Hlavními zdroji příjmů byla půda a dálkový obchod. Přes Egypt probíhaly dvě třetiny rudomořského obchodu.¹⁰⁰ Ti jim také přidělovali různé obchodní monopoly, například bohatství káhirských obchodníků pocházelo z obchodu s kávou, čímž byla udržována vysoká cena této komodity. Feláhům, tedy příslušníkům usedlého zemědělského obyvatelstva, a chudším vrstvám Arabů, začal Napoleon přerozdělovat půdu, která dříve patřila jen mamlúkům.¹⁰¹

5.1 Diván – vládní rada

V Egyptě byla rychle zaváděna francouzská administrativa, kterou tvořili francouzští důstojníci. Ti nahrazovali dosavadní egyptské úředníky a vkládali tak do egyptské společnosti myšlenky revoluce a svobody. V Káhiře byla vytvořena devítičlenná správní rada, takzvaný „Diván“. Tyto rady byly postupně zřizovány i v dalších významných egyptských městech. Tato forma vlády byla tvořena Araby, kteří měli podléhat

---

⁹⁹ WINTR, Stanislav, *Napoleon I. a ti druzí*, Cheb 2003, s. 31.

¹⁰⁰ GOMBÁR, *Napoleon v Egyptě*, s. 197.

¹⁰¹ BAREŠ a kol., s. 393.

Napoleonovu vedení, kontrole a usměrňování.¹⁰² Tento hlavní samosprávný orgán si měl sám zvolit předsedu, dva zástupce a jednoho generálního sekretáře. Původně mu bylo určeno zajištění pořádku a klidu ve městech a zásobování městských trhů. Později byl Divánu přidělen dohled nad civilní justicí a výběrem daní.¹⁰³

Francouzská správa vydávala postupně různá nařízení a vyhlášky, kterými se snažila reformovat zemi, klid v obyvatelstvu měl být zajištěn tím, že muselo povinně odevzdat zbraně. V Egyptě byla zavedena Všeobecná správa daní, přímý systém výběru daní nahradil dosavadní pronájem daní. Francouzský daňový systém spočíval v tom, že vyžadoval placení jak od muslimů, tak nemuslimů, což se střívalo velkým nesouhlasem. Tradice totiž dosud odlišovala výběr daní od křesťanů a Židů, kteří platili vyšší daně, čímž se vykupovali z vojenské povinnosti. Vyššími daněmi platili v podstatě za ochranu zajišťovanou sultánem a jeho vojskem. V novém systému platili všichni za ochranu Francouzům.¹⁰⁴ V zákonech byla potvrzena nedotknutelnost soukromého vlastnictví, s výjimkou majetku mamlúků. Ovšem Francouzi se i tak uchýlovali k těžkým kontribucím, zejména na bohatých obchodnících.¹⁰⁵

5.2 Bonaparte jako sultán El Kebir

Významnou pozici ve společnosti zastávali muslimští sunnitští duchovní a další představitelé náboženských řádů. Napoleon přišel do Egypta s myšlenkami, které podporovaly svobodu vyznání. Nechtěl nijak potlačovat muslimské náboženství. Francouzská expedice neměla narušovat tradice Egyptanů. Sám Napoleon dokonce chodil na jednání se zástupci Arabů v arabském oděvu a turbanu, aby na venek ukázal, jakou úctu k nim cítí. Zvláštní pozornost věnoval Napoleon muslimskému náboženství, všechny náboženské obřady pokračovaly obvyklým způsobem a duchovní osoby zůstaly na svých místech. Francouzským

---

¹⁰² KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 165.

¹⁰³ STRATHERN, s. 135.

¹⁰⁴ MÍŠEK a kol., s. 15–16.

¹⁰⁵ BAREŠ a kol., s. 393.

vojákům například bylo zakázáno shromažďovat se v blízkosti mešit, aby ani v nejmenším nenarušovali muslimské modlitby. Ovšem jisté obtíže s muslimy nastaly, když chtěl Bonaparte postavit na roveň arabskému vyznání i ostatní věřící v Egyptě, křesťany a Židy. Od svého plánu ustoupil, když se proti němu postavili arabští duchovní.¹⁰⁶ Napoleon se prohlásil sám za ochránce islámu a snažil se to potvrdit skutečností, že již v Itálii pokořil papeže a zmiňoval i to, že si podmanil maltézské rytíře při dobytí Malty.¹⁰⁷ Bonapartovi nelze upřít, že chtěl Egypt skutečně pozvednout a udělat z něj moderní kolonii. Neustále posílal direktoriu do Francie žádosti, aby do Egypta byli posláni další vzdělaní lidé i dělníci. Požadoval velké množství evropského zboží a stroje pro manufakturní výrobu. Ovšem vláda v Paříži měla již jiné starosti a orientální armádu odsunula do pozadí. Pokud již jednotlivé lodě do Egypta přece jen něco vezly, byly často zajaty Brity.¹⁰⁸

Časem si Napoleon uvědomil, že vládne pouze na území, které bylo obsazeno početnými francouzskými jednotkami, přestože direktoriu psal o tom, jak ho Egyptané přijímají a zvykají si na něj, jako na nového absolutního vládce. Situace však byla poněkud rozporupnější. Na jedné straně se Bonaparte snažil kultivovat Egypt, například založením novin, zřizováním divadelních spolků nebo obchodováním s evropským zbožím, na straně druhé nebylo možné nechat egyptské obyvatelstvo svobodné, protože vzájemná nedůvěra mezi Francouzi a Egyptany to zkrátka nedovolovala.¹⁰⁹ Francouzi zavedli v Egyptě tisk politických novin i tisk vědecko-ekonomického časopisu. Mimo jiné byla zavedena sanitární opatření, která vedla k zabránění šíření epidemií. V každodenním životě se v Egyptě objevily novinky jako kavárny a divadlo. Docházelo také k sňatkům Francouzů s egyptskými ženami.¹¹⁰ Bylo také provedeno moderní sčítání obyvatel, země byla přesně zmapována, také se prováděl

---

¹⁰⁶ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 169.

¹⁰⁷ JOHNSON, Paul, *Napoleon*, Brno 2003, s. 38.

¹⁰⁸ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 170.

¹⁰⁹ STRATHERN, s. 255.

¹¹⁰ GOMBÁR, *Moderní dějiny islámských zemí*, s. 63.

geologický výzkum nerostného bohatství.¹¹¹ Část Egyptanů ovšem opravdu Napoleona začala vnímat jako svého vládce a dokonce mu byla dána přezdívka El Kebir – Velký sultán, což byla velká pocta od obyvatel, kteří si uvědomovali, že Bonaparte si podrobil zemi silou.¹¹² Podle jiných zdrojů ovšem tato přezdívka také mohla značit pouze to, že byl vnímán jako vrchní velitel vojsk a nemusela být až tak velkou poctou.¹¹³

Sám Napoleon se snažil zapojit do náboženského života v Egyptě. Na konci léta a začátkem podzimu 1798 probíhaly v Egyptě náboženské svátky, kterých se vrchní velitel zúčastnil s členy Divánu. Byly vybrány jednotky, které nastoupily ve svátečních uniformách, aby tak byla dána najevo úcta k islámským zvykům. Dále se Napoleon snažil vyhovět pozváním káhirských šejků na jimi pořádané slavnosti a bankety. Ovšem i tak docházelo k politickým incidentům, například když Bonaparte chtěl vyznamenat předsedu Divánu šejka Abdulláhala-Charakáwiho francouzskou trikolórou, která byla ve formě šerpy navlékané přes rameno. Ovšem šejk to odmítl s tím, že Alláh o podobná vyznamenání nestojí.¹¹⁴

Neustálá Napoleonova snaha o přátelství s muslimskými duchovními a zalíbení se vysokým egyptským hodnostářům byla často obtížně pochopena i Bonapartovými důstojníky a vojáky. Napoleon však potřeboval islám jako zbraň proti sultánovi a svým arabským kritikům. Byl si vědom toho, že těžko nalezne legitimní způsob, jak ospravedlnit svoji výpravu před Egyptany i Osmany. Byla to ale předem prohraná bitva. Francouzská administrativa byla postavena na evropském modelu, a proto musela nutně vyvolat napětí. Napoleon tak narazil především na samotnou podstatu tradiční muslimské společnosti, což se mu mělo časem vymstít.¹¹⁵

---

¹¹¹ BAREŠ a kol., s. 397.

¹¹² CASTELOT, s. 98.

¹¹³ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 224.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 226.

¹¹⁵ MÍŠEK a kol., s. 15.

5.3 Povstání v Káhiře

Zpráva o vyhlášení války Osmanskou říší dorazila do Káhiry s jistým zpožděním. Bonaparte zakázal tuto informaci zveřejňovat a dokonce nechal popravit dva obyvatele za šíření výnosu namířeného proti Francii. Koncem října 1798 se v Káhiře schylovalo k nepokojům. Navíc se množila povstání beduínských kmenů v jednotlivých egyptských provinciích a probíhaly také menší rebelie v Alexandrii.¹¹⁶ Několik francouzských vojáků bylo napadeno a zabito. Napoleonova armáda ovšem byla nedotknutelná a krutě se mstila za své mrtvé vojáky, mnohdy i na nevinných obyvatelích. Vojsko mělo sice rozkazy chovat se k nim slušně a za porušení práv Egyptanů hrozil Francouzům trest, ale pokud byl někdo z francouzských vojáků či důstojníků napaden nebo zabit, nebyla odplata Francouzů nijak omezována ani trestána. Vzájemné útoky časem přerůstaly v povstání egyptských obyvatel.¹¹⁷ Situaci ještě více vyostřilo nové zvýšení daní. Do čela povstání se začali stavět duchovní, šejkové a bohatá elita, ovšem nutno říci, že mnohdy bylo podpořeno především zloději a jinými kriminálními živly.¹¹⁸

Egyptané také spatřovali Francouze jako nevěřící, takže jejich napadení ospravedlňovali jako skutek, se kterým Alláh bude souhlasit. Jeden z movitých obyvatel Káhiry začal na ulicích pronášet, že Egyptané musí pobíjet nevěřící. Zfanatizovaný lid vyrazil 21. října 1798 proti svým francouzským vládcům a zabil kopím na ulici velitele městské posádky v Káhiře, brigádního generála Dominiqua-Martina Dupuye. Napoleon byl zrovna na obhlídce stavby nového káhirskeho opevnění, ale po návratu do svého hlavního stanu začal okamžitě jednat. Do Káhiry byly povolány jednotky, které se nacházeli v okolí, a dělostřelectvo útočilo na čtvrti, kde došlo ke vzbouření, především kolem mešity a univerzity Al Azhar.¹¹⁹ Francouzů padlo kolem 300 a ztráty povstalců se odhadovaly až na 3 000

---

¹¹⁶ Tamtéž, s. 16.

¹¹⁷ WINTR, *Napoleon a ti druzí*, s. 31.

¹¹⁸ CROWDY, Terry, *French Soldier in Egypt 1798–1801: The Army of the Orient*, Oxford 2003, s. 26.

¹¹⁹ CASTELOT, s. 99.

a hlavní vůdci povstání byly záhy popraveni. Povstání nevypuklo tehdy jen v Káhiře, ovšem pouze zde mělo takovou intenzitu. Po několika dnech se vrátil život v Egyptě do zaběhnutých kolejí.¹²⁰

---

¹²⁰ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 237.

6 SYRSKÉ TAŽENÍ

Tomuto tažení předcházela vpád do oblasti Suez pod velením generála Eugena Behaurnaise, Napoleonova adoptivního syna, kterého přijal za vlastního při svatbě s Josefínou de Beauharnais. Na počátku listopadu 1798 vstoupilo francouzské vojsko do tohoto prostoru, aby byly kontrolovány obchodní cesty. Bonaparte nařídil opevnit Suez proti Britům, od kterých se očekával především útok z moře. Tímto krokem bylo narušeno britské spojení s Indíí.¹²¹

Francouzské vojsko se časem z velké části stávalo nespokojené a Bonaparta začali kritizovat dokonce jeho vlastní generálové. K největším takovým kritikům patřil generál Kléber, který se neustále Napoleona ptal po smyslu celé expedice a kritizoval ho za to, že tažení bylo špatně naplánováno. Generál Kléber se snažil uvolnit z Alexandrie a žádal o návrat do Francie ze zdravotních důvodů. Napoleon správně vytušil, že Kléberovi jde spíše o to, že byl jako správce Alexandrie odsunut stranou a povolal ho proto do svého hlavního stanu do Káhiry. Kléber tak zůstal nadále v Egyptě. Bonaparte si i díky této záležitosti uvědomil, jak nečinnost vojska podryvá morálku jeho mužů.¹²²

Napoleon ještě před tažením nabídl Selimovi III. mír. Předložené požadavky ovšem byly těžko přijatelné. Osmanská říše měla přerušit spojení s Rusy a Velkou Británií a podpořit Francii v jejich ambicích. Pokud tak nebude učiněno, Napoleon potáhne se svým vojskem na Sýrii. Sultán požadavky velmi striktně odmítl a pověřeného francouzského vyjednavče v Konstantinopoli, jednoho z členů vědecké expedice, nechal vsadit do vězení.¹²³

Sýrie měla kolem roku 1799 přibližně kolem 2,5 milionu obyvatel a dělila se na pět provincií pod svrchovanou vládou osmanského sultána. Vliv na syrské tažení mělo také zhoršující se postavení Napoleona, jak

---

¹²¹ MÍŠEK a kol., s. 17.

¹²² KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 245.

¹²³ MÍŠEK a kol., s. 17.

v Egyptě, tak ve Středozemním moři. Nové tažení dále na sever proti sultánovi Selimovi III. a osmanské armádě, která pochodovala do Sýrie, bylo naplánováno jako další Napoleonův krok v orientálním tažení. Dne 9. února 1799 byl zahájen pochod do jižní Sýrie, kterou spravoval místodržící Ahmad Džazzár Paša, který si vysloužil, kvůli svým krutým činům a jednání, přídomek „Řezník“.¹²⁴ K tažení do Sýrie měl Napoleon k dispozici 13 000 mužů, tento počet byl dostačující k prvním operacím.¹²⁵ Pro tažení vybral Bonaparte nejlepší francouzské velitele, které měl v Egyptě k dispozici.¹²⁶ Cesta do Sýrie byla velice obtížná, především díky nedostatku vody. Město za městem se však vzdávalo francouzským vojákům téměř bez boje.¹²⁷

Napoleon chtěl touto výpravou donutit osmanskou vládu k míru a je možné, že chtěl také referovat direktoriu o tom, jak proniká se svým vojskem dále na východ. Doufal také v to, že se k němu cestou přidají arabské kmeny, které zachovávaly nepřátelství k Vysoké Portě. Pro Francouzské jednotky, které se daly na pochod z různých prostorů v Egyptě, byl vytčen nový cíl, pevnost Jaffa.¹²⁸

6.1 Obléhání pevnosti Jaffa

Francouzi Jaffě dorazili 4. března 1799 a ještě téhož dne ho oblehli. Arabům bylo nabídnuto, aby pevnost vydali bez boje, za což jim byl slíben volný odchod. Pokud by ovšem došlo k boji, měli být všichni obyvatelé pobiti. Odvážní obránci pevnosti se ovšem rozhodli pro boj.¹²⁹ Tato pevnost se stala v podstatě prvním problémem Syrského tažení.

---

¹²⁴ BAREŠ, s. 395.

¹²⁵ Viz příloha č. 7.

¹²⁶ MANFRED, s. 176.

¹²⁷ TARLE, *Napoleon*, s. 65.

¹²⁸ BUSSEY, s. 193–194

¹²⁹ TARLE, *Napoleon*, s. 65.

Již 7. března 1799 byl vydán rozkaz k útoku a město ještě tentýž den podleho.¹³⁰ Bonaparte potřeboval Jaffu nezničenou a použitelnou, aby se stala francouzským opěrným bojem mezi Egyptem a Sýrií.¹³¹

Francouzi vnikli do města a začali plenit a pobíjet jeho obyvatele, čemuž Napoleon pouze přihlížel. V Jaffské pevnosti se také vzdalo kolem dvou tisícovek vojáků, kteří doufali v to, že budou ušetřeni. Ovšem Napoleon kapitulaci, která se udála bez jeho souhlasu, neuznal. Neměl dostatek jídla, pití ani stráží k hlídání zajatců. Učinil tehdy jedno ze svých nejtemnějších rozhodnutí v Egyptském tažení i ve své kariéře. Po jistém váhání nařídil Napoleon odvést bezbranné osmanské zajatce na mořský břeh a tam je pobít, aby se ušetřilo střelivo, vydal rozkaz, aby se tak provedlo bajonety. Tento svůj čin mohl odůvodnit jen jako vojenskou nutnost, propustit zajatce na svobodu by znamenalo mít je za krátký čas, s britskou výzbrojí, opět proti sobě.¹³²

Brzy po dobytí Jaffy se ve městě začal šířit mor, který decimoval francouzské vojáky. První případ moru při Egyptském tažení, byl zaznamenán již v říjnu roku 1798 ve městě Damietta. Napoleon tehdy rozhodl, že nemoc se musí co nejvíce utajit, protože jak sám prohlásil „*na šíření moru se nejvíce podílí strach a nejúčinnějším prostředkem obrany je morální odvaha*“.¹³³ Bonaparte si tehdy také získal značný obdiv vojáků a později i Francouzů, když osobně navštívil nemocnici, kam byli umisťováni nakažení. Tento jeho čin měl velice dobrý vliv na vojáky, hrozící panika a demoralizace byla Napoleonem zažehnána.¹³⁴ Ovšem v Jaffě se mor šířil velice rychle a nebylo možné zde dále setrvat. Byl zde také nedostatek pitné vody, většina studní v okolí byla totiž otrávena. Napoleon tedy vydal rozkazy k pokračování v tažení dále na sever k další pevnosti.¹³⁵

---

¹³⁰ WINTR, *Soupeři*, s. 80.

¹³¹ WINTR, *Napoleon I. a Ti druzí*, s. 35.

¹³² BURLEIGHOVÁ, s. 133.

¹³³ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 240.

¹³⁴ Tamtéž, s. 295.

¹³⁵ STRATHERN, s. 332.

6.2 Pevnost Akka

Akka byla druhá nejvýznamnější pevnost v této oblasti. S obléháním se započalo 19. března 1799. Obranu pevnosti řídil již sedmdesátiletý paša Ahmad Džazzár, který byl dříve běžně neposlušný k Vysoké Portě, nicméně nyní byl připraven čelit nevítaným Francouzům. Jeho první myšlenky však spíše směřovaly k tomu, vyklidit celou pevnost, obehnanou ještě středověkými hradbami, a předat jí Francouzům. Názor změnil ve chvíli, kdy mu své služby nabídl rojalisticky orientovaný Francouz Louis-Edmond Le Picard De Phéliepeaux, který dosáhl v britské armádě hodnosti plukovníka. Napoleon se s ním setkal ještě na vojenské škole v Paříži, kde spolu z části studovali.¹³⁶ Po revoluci emigroval Phéliepeaux z Francie a zúčastnil se několika kontrarevolučních spiknutí. Když se Napoleon vylodil v Egyptě, byl již Phéliepeaux ve službách osmanského sultána. Osmanská pevnost byla dále podpořena a zásobována britskou královskou flotilou, které velel admirál William Sidney Smith.¹³⁷ Tento britský námořní velitel, se potýkal s Napoleonem již v roce 1793 v bojích o přístav Toulon. Opět se tito dva muži střetli při Syrském tažení a také později, když Smith ostřeloval francouzské postavení u Alexandrie v roce 1799.¹³⁸

Poloha pevnosti Akka byla pro Napoleona velice nevýhodná.¹³⁹ Pro její snadné dobytí měl málo mužů, útok totiž vyžadoval krytí na místech, kde se dali čekat nepřátelé. Město také z části chránilo moře, kde křižovaly britské válečné lodě. Dalším problémem pro Bonaparta bylo zásobování, již byl příliš vzdálený od Egypta a cesty byly kontrolovány jen omezeně. Vrchní velitel také neměl k dispozici dostatečný počet obléhacích děl, kterými by se dal provést zdrcující útok na pevnost.¹⁴⁰

Sultán Selim III. mezitím zformoval svá vojska a vyslal je s podporou britského námořnictva, které bylo posílené francouzskými

---

¹³⁶ STRATHERN, s. 336.

¹³⁷ WINTR, *Soupeři*, s. 83.

¹³⁸ Tamtéž, s. 27.

¹³⁹ Viz příloha č. 8.

¹⁴⁰ KOVAŘÍK, s. 305–306.

děly, ukořistěnými v bitvě u Abukíru, na tažení proti Napoleonovu vpádu do Sýrie. Bonaparte ovšem nečekal, až bude napaden při obléhání pevnosti, uvolnil odsud 10 000 mužů a vyrazil s nimi vstříc nepříteli. Obě armády se střetly u hory Tabor 16. dubna 1799. Osmané byli, oproti Francouzům, početně ve velké výhodě, ovšem ani to jim nepomohlo k vítězství. Napoleon se po tomto triumfu vrátil k pevnosti Akka, ta se však stále nevzdávala a odolávala úspěšně Francouzům celé dva měsíce. V květnu 1799 již nebylo možné v obléhání pokračovat a s neúspěchem tak bylo ukončeno syrské tažení. Během jedenácti útoků na pevnost Bonaparte ztratil přibližně 3 000 mužů, ztráty obránců pevnosti však byli mnohem vyšší, dosáhly až 10 000 padlých a zraněných. Po 25 dnech vysilujícího pochodu se Francouzi vrátili 14. června 1799 do Káhiry.¹⁴¹

---

¹⁴¹ BUSSEY, s. 210–212.

7 VĚDECKÝ A KULTURNÍ VÝZNAM EXPEDICE

Přínosy francouzské expedice pro Evropu i Egypt byly výrazné především v oblasti vědy a kultury. Významnou částí expedice byli pozvaní vědci a myslitelé, kteří zahájili rozsáhlý průzkum Egypta.¹⁴² Vědci zkoumali v této zemi v podstatě vše, od archeologických nálezů, přes chemické a fyzikální procesy, až po běžný život egyptského obyvatelstva. Francouzští vědci se tak stali v podstatě průkopníky v poznávání i jiného než evropského světa. Sám Napoleon je velice podporoval a někteří z nich se stali jeho nejbližšími společníky. Tito vybraní vědci dostávali později různé pocty a tituly.¹⁴³ Většinu z nich tvořili mladí, v průměru pětadvacetiletí muži, kteří byli vedeni staršími členy Pařížského vědeckého institutu.

7.1 Výsledky vědecké expedice

Vědci a specialisté, kterých bylo kolem 150, byli rozdělení podle dobových kritérií do pěti kategorií: čisté vědy (geometrie, astronomie, chemie, zoologie, botanika, mineralogie), aplikované vědy (lékařství, farmacie, výstavba komunikací, geografie, stavba lodí, intelektuálové (literatura, starožitnictví, ekonomie, orientalistika), umělci (architekti, malíři, kreslíři, sochaři, hudebníci) a tiskaři. Okamžitě po příjezdu byl zahájen rozsáhlý průzkum Egypta. Podmínky pro práci však nebyly nijak jednoduché, ovšem Bonaparte se snažil vědce všemožně podporovat.¹⁴⁴ Napoleon založil 22. srpna 1798 v Káhiře Egyptský institut, který sdružoval vědce, kde probíhaly diskuze týkající se jak vědeckého významu, tak kolonizace Egypta. Institut existoval pouze do roku 1801 a jeho činnost byla obnovena až v roce 1859.¹⁴⁵ Ústav sídlil v několika mamlúckých palácích a byl rozdělen do několika sekcí. Bonaparte přijal post viceprezidenta a do funkce prezidenta ústavu jmenoval Gaspara Mongeho, který byl především matematik. Egyptský institut za svoji

---

¹⁴² GOMBÁR, *Napoleon v Egyptě*, s. 199.

¹⁴³ ELLIS, Geoffrey, *Napoleon*, Praha 2001, s. 34.

¹⁴⁴ BAREŠ a kol., s. 396.

¹⁴⁵ GOMBÁR, *Napoleon v Egyptě*, s. 199.

krátkou působnost dokázal položit základy moderního vědeckého výzkumu. Vědci se často připojovali k vojenským jednotkám a fyzicky prošli a probádali celou zemi. Institut se zabýval mimo jiné výzkumem příčin ročních záplav, experimenty s novými plodinami, studiem tropických nemocí i organizací sanitárních opatření. V oblasti ekonomiky byly zavedeny nové míry a váhy. Část vědců se zabývala přírodními úkazy, jako je fata morgana a studiem zvířat, do této kategorie spadal i zájem o pohyb planet na egyptské obloze.¹⁴⁶

Jedním z nejvýznamnějších objevů expedice byla Rosettská deska. V srpnu 1798 dohlížel důstojník Pierre Bouchard na pozemní práce při stavbě pevnosti poblíž přístavu Rosetta. Ve staré zdi zahlédl černý kámen, který byl pokryt nápisy, nechal ho přepravit do Alexandrie, kde jej mohli vědci studovat. Ti zjistili, že obsahuje tři oddíly se třemi různými texty, psaných hieroglyfickým písmem, kurzivním písmem a řeckým písmem. Po přeložení řeckého písma bylo zjištěno, že se jedná o opis dekretu Ptolemaia V., řecký text měl být překladem dvou předchozích. Rosettská deska vzbudila později velký zájem Britů. Při odchodu Francouzů z Egypta, byla zabavena jako válečná kořist. Francouzští vědci však již dříve pořídili její otisk a řadu opisů. Později se taková kopie dostala do rukou jednomu z pozdějších egyptologů, kterým byl Jean-Francois Champolion, jemuž se podařilo zcela rozluštit hieroglyfické písmo.¹⁴⁷

Ve Francii byla vydána komplexní publikace výsledků vědecké expedice, která byla nazvána Popis Egypta¹⁴⁸ (Description d'Egypte). K vydání díla byla zřízena egyptská komise složená z vědců expedice. První část díla byla dokončena již v roce 1808, ale celé dílo bylo zkompletováno až o dvacet let později. Popis Egypta obsahuje stovky

---

¹⁴⁶ BAREŠ a kol., s. 397

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Viz příloha č. 9.

ilustrací, nákresů, map a plánů. Toto dílo se stalo základním komplexním pramenem pro badatele a zájemce o Egypt i Orient.¹⁴⁹

---

¹⁴⁹ BURLEIGHOVÁ, s. 398.

8 KONEC EGYPTSKÉHO TAŽENÍ

Napoleon si po návratu ze Sýrie do Káhiry dobře uvědomoval, jak pesimistické jsou jeho další vyhlídky. Přestože nepoznal v Sýrii skutečnou porážku, tažení skončilo neúspěchem. Další výboje směrem na sever a na východ nebyly možné bez získání spojenců mezi Osmany nebo silnými evropskými státy. Zbývalo již jen držet Egypt až do vyčerpání sil. Z Egypta se tak vlastně stala past, ze které se však muselo uniknout se ctí.¹⁵⁰ V zemi na Nilu také nadále propukaly rebelie, které se však dařilo potlačovat. Další starosti Francouzům působily přepady izolovaných budínských nájezdníků. Neustálou hrozbou pro Napoleona byl mor, jehož epidemie stále decimovaly francouzské vojáky i egyptské obyvatelstvo.¹⁵¹

8.1 Druhá bitva u Abukíru

Záhy musel Napoleon čelit osmanské armádě čítající asi 20 000 mužů, které velel turecký paša Mustafa Said. Vylodění proběhlo s pomocí Britů u pevnosti Abukír. Osmané spolu s britským oddílem obsadili francouzskou pevnost a připravovali postup do vnitrozemí. Bonaparte okamžitě shromáždil v Káhiře desetitisícovou armádu a pochodoval s ní směrem k Alexandrii a Abukíru.¹⁵² Pokud by byl Napoleon v této bitvě poražen, Osmané by vnikli do vnitrozemí, což by byl konec francouzské nadvlády nad Egyptem.¹⁵³

Nepřátelské armády se spatřily 25. července 1799 a vyčkávaly. K bitvě došlo až 30. července 1799, francouzské dělostřelectvo zahájilo útok na osmanskou armádu a francouzská pěchota, pod velením generála Jeana Lannese začala postupovat směrem k Osmanům. Průlomem, vytvořeným dělostřeleckou palbou, pronikl do osmanského týlu s jízdou generál Joachim Murat. Zajatci nebyli bráni v potaz. Janičářským oddílům byla slíbena odměna za každého zabitého Francouze. Muratova kavalérie měla také rozkazy nešetřit nikoho

¹⁵⁰ WINTR, *Soupeři*, s. 84.

¹⁵¹ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 337.

¹⁵² BUSSEY, s. 215–216.

¹⁵³ WINTR, Stanislav, *26 maršálů Napoleona I.*, Cheb 2004, s. 48.

z osmanských jednotek. Osmanská armáda se začala dávat na ústup k britským a osmanským lodím. Francouzi měli ztráty asi 1 000 mužů.¹⁵⁴

Uprostřed bitvy se utkal osmanský velitel Mustafa Said na šavle s generálem Muratem. Jejich souboj sledovaly s napětím a obdivem obě armády. Murat byl tehdy zraněn na tváři, ale Mustafa Said přišel o několik prstů a byl zajat. Bitvy se také účastnil další z vůdců osmanské armády, Muhammad Alí, pozdější vládce Egypta.¹⁵⁵

8.2 Napoleonův odchod z Egypta

Krátce po bitvě, zastihly Napoleona v Alexandrii zprávy o vývoji v Evropě, které sem záměrně nechal poslat britský admirál Smith. Bonaparte se tak dozvěděl o operacích admirála Ušakova u Jónských ostrovů a o tažení ruského generála Alexandra Vasiljeviče Suvorova v severní Itálii. Napoleon prý reagoval slovy: „*Darebáci! Itálie je ztracena! Všechny plody mých vítězství jsou ztraceny! Musím jet.*“¹⁵⁶ Vrchnímu veliteli se také dostaly do rukou britské noviny, ve kterých stálo, že se republika hroutí a direktorium již nemá ve státě žádnou oporu. Na zpáteční cestu do Francie, se také Bonaparte rozhodl vzít několik vybraných generálů a vědců. Jeho odchod zůstal tajný, téměř nikdo nechtěl ani uvěřit tomu, že Napoleon opustí své vojsko. Odplutí nebylo nijak jednoduché, egyptské břehy stále blokovala britská a osmanská flotila.¹⁵⁷

Pro Napoleona byly zprávy z Francie přímo vysvobozením, byla mu tím poskytnuta výborná záminka, aby se vrátil zpět bez rozkazu i povolení. Mohl tvrdit, že spěchá na pomoc své vlasti, která je v ohrožení. Přípravy na vyplutí trvaly jen týden a 17. srpna 1799 dostal Bonaparte zprávu o tom, že flotila blokující přístavy se vzdálila. Ve večerních hodinách 22. srpna 1799 se Napoleon nalodil a čekal na příhodný vítr, který by dovoloval vyplutí.¹⁵⁸ Velení východní armády předal Napoleon

¹⁵⁴ STRATHENR, s. 396.

¹⁵⁵ WINTR, *Soupeři*, s. 86.

¹⁵⁶ BAREŠ, s. 395.

¹⁵⁷ BURLEIGHOVÁ, s. 145.

¹⁵⁸ KOVARÍK, *Maršálové*, s. 145.

v Rosettě svému zřejmě nejschopnějšímu generálovi v Egyptě, Kléberovi. Bonaparte pak odplul 23. srpna 1799 na palubě lodi Muiron směrem k Francii, u jejíchž břehů přistál 7. října 1799.¹⁵⁹ Ve zprávách pro direktorium Napoleon psal, že opustil armádu v uspokojivém stavu, ovšem vrátil se svévolně bez armády a z vlastního odhodlání. Direktorium zatím nevědělo, jak se v této situaci zachovat, ale obyvatelstvo ho vítalo s nadšením.¹⁶⁰

8.3 Egypt po Napoleonově odchodu

Po Napoleonově odjezdu se Francouzům v Egyptě nedařilo. Francouzská armáda byla v Egyptě rozdělena na dva velké sbory pod vedením generála Klébera a generála Jacquese-Françoise Menoua. Kléber měl větší podporu armády, především díky tomu, že tento velitel více prosazoval myšlenku návratu do Francie, zatímco Menou pracoval na programu kolonizace nového území. Ovšem oba jejich cíle byly v dané situaci příliš těžko realizovatelné.¹⁶¹ Kléberova snaha šla k uzavření dohod s Brity i s Osmany. Poslal tedy za admirálem Smithem, své vyjednaváče. Rozhovory se uskutečnily na podzim 1800 na britské lodi Tigre. Jednání ovšem vážla na neochotě Osmanů, kteří ignorovali zprávy o vyjednávání.¹⁶² Jeden z osmanských velkovezírů operujících v Sýrii, obsadil znovu osmanské pevnosti a postupoval s armádou směrem do Egypta. Generál Kléber zahájil vyjednávání a podepsal 23. ledna 1800 dohodu o příměří. Vydal prohlášení k francouzským vojákům: *„Vojáci. Souhra závažných okolností, jež vám dosud nemohu prozradit, mě vedla k tomu, abych zarazil běh vašich vítězství a místo bojů s našimi nepřáteli jednal. Nuže, podle dohody, kterou jsem právě stvrdil, spatříte do čtyř měsíců svoji vlast a budete ji moci sloužit svými zbraněmi i odvahou způsobem mnohem účinnějším.“*¹⁶³ Francouzi měli do měsíce odejít z Káhiry do Alexandrie, Abukíru a Rosetty, odkud pak měli odplout domů

¹⁵⁹ BUSSEY, s. 221.

¹⁶⁰ ROSS, Steven, *The Military Strategy of the Directory: The Campaigns of 1799*. In: French Historical Studies 5, 1967, 2, s. 187.

¹⁶¹ MÍŠEK a kol., s. 18.

¹⁶² STRATHERN, s. 410.

¹⁶³ KOVARÍK, *Egypt*, s. 387.

na osmanských transportních lodích. Ovšem britská vláda tuto dohodu odmítla ratifikovat a chtěla bezpodmínečnou francouzskou kapitulaci. Velkovezír však trval na plnění dohody a postupoval se svým vojskem ke Káhiře.¹⁶⁴

Vrchní velitel Kléber musel velice rychle jednat. Svolal válečnou radu, která jednoznačně rozhodla pro boj s osmanským velkovezírem. Kléber byl tedy donucen k boji, protože Britové podpořili Osmany v jejich počínání. Francouzi směřovali k osmanským pozicím. Museli čelit velké přesile, francouzských vojáků bylo kolem 10 000 zatímco Osmané postavili do boje až 40 000 mužů.¹⁶⁵ Obě armády se střetly 20. března 1800 v bitvě u Héliopole. Kléber využil především momentu překvapení a dosáhl ohromujícího vítězství, ovšem pro něj to byla spíše komplikace v brzkém návratu do Francie. Uvědomoval si také neúplnost svého vítězství, Osmané se sice museli stáhnout zpět na sever, ale zároveň jejich oddíly pronikly do Káhiry, kde prohlásili, že Francouzi jsou poraženi. Egyptské obyvatelstvo tuto zprávu přijalo s nadšením a v Káhiře vypuklo další povstání.¹⁶⁶ Kléber byl proto 5. dubna 1800 nucen postoupit Horní Egypt mamlúckému vojevůdci Murádu Bejovi, se kterým se mu podařilo uzavřít příměří. Kléber tak mohl stáhnout jednotky z Horního Egypta, které byly nutné k potlačení káhirských povstalců.¹⁶⁷ Vzpouř v Káhiře byla opět potlačena pomocí francouzských děl, které město velice poničily. Vrchní velitel nařídil amnestii pro civilisty a mamlúci, kteří byli v Káhiře, mohli odejít buď do Horního Egypta, nebo do Sýrie. Ovšem bylo zcela zřejmé, že egyptské obyvatelstvo nebude za současné situace pod efektivní kontrolou a vzpoury tak nebudou nikdy úplně potlačeny.¹⁶⁸

Kléber se snažil spravovat Egypt poněkud mírněji než Bonaparte. Za jeho vlády se velice omezily tresty smrti. Bonapartovy popularity tím ovšem nedosáhl. Ekonomická situace francouzské armády v Egyptě byla

---

¹⁶⁴ STRATHERN, s. 411.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 412.

¹⁶⁶ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 398.

¹⁶⁷ BAREŠ a kol., s. 396.

¹⁶⁸ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 399.

špatná, Kléber se tedy rozhodl naplnit pokladny tím, že zvýšil daňové zatížení majetných vrstev. Ovšem již jeho první opatření zbavilo vrchního velitele podpory těch, kteří za Bonapartem stáli, tedy výběrčích daní z řad Koptů.¹⁶⁹ Kléber jim nařídil, aby okamžitě vydaly vysoké částky a snížil jim tak jejich podíl z výběru daní.¹⁷⁰ To velice vyostřilo situaci a špatné vnímání Klébera ze strany Egyptanů. Nakonec byl generál Kléber zavražděn 14. červa v Káhiře dýkou fanatika.¹⁷¹ Kléber se nacházel na zahradní terase káhirského paláce, kam pronikl atentátník, který pocházel patrně ze Sýrie. Kléber byl na místě mrtev a atentátník následně souzen a popraven.¹⁷²

8.4 Odchod Francouzů z Egypta

Vrchní velení převzal generál Menou. Nezískal si však takovou důvěru francouzských vojáků jako Kléber. Již dříve se oženil s egyptskou dívkou a konvertoval na islám.¹⁷³ Nebyl ochoten vzdát se snahy vytvářet nadále z Egypta francouzskou kolonii, ovšem Britové toto nehodlali dopustit. Do Egypta byl vyslán britský expediční sbor o síle 17 000 mužů, který měl zcela vytlačit Francouze z jejich pozic a požadovat bezpodmínečnou kapitulaci. K vylodění Britů došlo 8. března 1801 v zátocě Abukír.¹⁷⁴ Postupující britské síly narazily na silný francouzský odpor u Alexandrie, ale dokázaly zatlačit Francouze. U Abukíru se následně vylodily osmanské jednotky, které byly dále podpořeny osmanskými vojáky postupujícími ze Sýrie. Vrchní velitel Menou byl obležen v Alexandrii a v Káhiře velel divizní generál Auguste-Daniel Belliard, který zde měl k dispozici asi 12 000 francouzských mužů. Káhira však byla v poměrně bezvýchodné situaci. K hlavnímu egyptskému městu směřovalo asi 16 000 osmanských vojáků a schylovalo se k dalšímu povstání Egyptanů.

¹⁶⁹ Koptové jsou obyvatelé Egypta, jejichž předkové v prvních staletích přijali křesťanství.

¹⁷⁰ LAURENS, Jacques, LAURENS, Henri, *Kleber en Egypte: 1798–1800*. In: *International Journal of Middle East Studies*, 30, 1998, 2, s. 290.

¹⁷¹ GOMBÁR, *Napoleon v Egyptě*, s. 200.

¹⁷² BAREŠ a kol., s. 396.

¹⁷³ GOMBÁR, *Napoleon v Egyptě*, s. 200.

¹⁷⁴ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 417.

Belliard se tedy rozhodl kapitulovat a dojednal s britskou jednotkou, která byla poslána ke Káhiře, podmínky odchodu Francouzů. Britové tuto nabídku přijali velice kladně a 10. července 1801 opustili Francouzi město a začali se připravovat na nalodění poblíž Alexandrie.¹⁷⁵

V době kdy již odplouvali první Francouzi zpět domů, bránil se generál Menou stále v Alexandrii, ovšem Bonaparta v Paříži egyptské tažení již příliš nezajímalo a bylo jasné, že Francouzi musí definitivně z Egypta odejít. Generál Menou vyslal k Britským jednotkám žádost o příměří, které bylo ratifikováno 2. září 1801.¹⁷⁶ Menou se musel neprodleně nalodit se svými jednotkami i vědeckou expedicí. Plavba posledních vojáků z Egypta trvala přibližně jeden měsíc a byla směřována zpět do přístavu Toulon. Z Egypta se vrátilo pouze 24 000 francouzských vojáků.¹⁷⁷

Egypt byl formálně vrácen Osmanské říši, ovšem jeho správa byla značně omezena britskou okupací. Mamlúci počítali s návratem majetků, privilegií i moci, ale byli již velice oslabení a nejednotní. Britové usilovali o zprostředkování vlády mezi Portou a mamlúky. Museli však taktéž stáhnout své vojenské jednotky z Egypta a to do roku 1803.¹⁷⁸ Egypt se tak mohl vydat na cestu vlastní vlády a rozvoje. Napoleon svým tažením nepochybně změnil hospodářský, politický i kulturní vývoj Egypta. Sám Bonaparte také představoval koloniální imperialismus i liberální myšlenky, což předznamenalo koloniální systémy dalších evropských mocností. Napoleon se cítil povolán nejen k anexi nového území, ale i jako vyslanec a posel francouzské kultury a myšlenek francouzské revoluce.¹⁷⁹

---

¹⁷⁵ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 424–425.

¹⁷⁶ STRATHERN, s. 418.

¹⁷⁷ GOMBÁR, *Moderní dějiny islámských zemí*, s. 66.

¹⁷⁸ GOMBÁR, Eduard, *Muhammad Alí: Zakladatel moderního Egypta*, In: *Historický obzor* 6, 1995, 11/12, s. 242.

¹⁷⁹ MÍŠEK a kol., s. 19.

9 ZÁVĚR

Napoleonovo egyptské dobrodružství je spíše kontroverzní téma napoleonských válek. Tažení sice proběhlo bez nějaké zdrcující francouzské porážky, avšak v důsledku nemělo žádný předpokládaný efekt.

Role Napoleona Bonaparta v celé expedici se zcela odvíjela od jeho schopností a osobnosti. Pro realizaci svých plánů si získal ve Francii mnoho příznivců, jedním z nejvýznamnějších byl i tehdejší ministr zahraničí Talleyrand. Ten také kalkuloval s tím, že touto expedicí by se mohla rozpadnout protifrancouzská koalice a Velká Británie uzavře mír, což pro něj bylo v této době asi nejdůležitější.¹⁸⁰ Na tomto místě je nutné položit si otázku, čeho Napoleon v Egyptě dosáhl. Přestože zde v podstatě žádnou bitvu neprohrál, očekávaný mír s Velkou Británií tažení nepřineslo. Na evropském kontinentu probíhaly boje již od roku 1799, francouzská vojska se dostávala do defenzivy pod tlakem rakouských a ruských vojsk. Napoleon se po svém návratu z Egypta postavil do čela armády a došlo k druhému italskému tažení.¹⁸¹ Vyčerpanost evropských zemí, a touha po alespoň dočasném příměří, se brzy projevil a již v říjnu 1801 byly v Londýně uzavřeny předběžné mírové podmínky, finální mírová smlouva pak byla uzavřena 27. března 1802 ve francouzském Amiensu.¹⁸²

Je možné říci, že právě v Egyptě měl Napoleon poprvé možnost neomezeně vládnout rozsáhlému území. Tato příležitost se mu již dříve v menším rozsahu naskytla při jeho prvním italském tažení, ovšem v Egyptě mohl rozkazy direktoria zcela ignorovat. Problém byl také v tom, že pokyny mnohdy nepřekonalu britskou blokádu a nedostaly se tak k vrchnímu veliteli.¹⁸³ Bonaparte se snažil realizovat svoji myšlenku efektivní správy v Egyptě. V tomto duchu po jeho odchodu pokračoval

---

¹⁸⁰ ELBL, s. 139.

¹⁸¹ WINTR, *Soupeři*, s. 88.

¹⁸² SKŘIVAN, s. 145.

¹⁸³ TARABA, s. 60.

z části i generál Kléber a generál Menou. Egypt, pod francouzskou nadvládou, byl ovšem neudržitelný. Francouzi museli čelit jak postupujícím osmanským a britským vojskům, tak občanské válce, která vypukla v Egyptě v červnu 1801. Po atentátu na generála Klébera, převzal velení generál Menou, který se sice nechtěl vzdát, ale po porážce francouzských vojsk u Alexandrie v září 1801 byl nucen kapitulovat a koloniální sen se tak definitivně rozplynul.¹⁸⁴

Podle historika Eduarda Gombára byl Egypt Francouzi nasměrován k tomu, aby se stal moderním státem, který by se alespoň z části rovnal evropským zemím. Po odchodu francouzských vojsk, se země začala vracet do původní podoby. Ze Sýrie se vrátil dřívější nominální vládce Ibráhím Bej a ostatní vyhnaní mamlúci.

V některých publikacích lze nalézt tvrzení, že Napoleon již v srpnu 1799 v Egyptě promýšlel plán na státní převrat. Například historik André Castellot se nekriticky odvolává na Napoleonovy paměti, které napsal ve vyhnanství na ostrově Sv. Helena. Zde je uvedeno, že Napoleon v Egyptě pronesl větu: „*Přijedu do Paříže, vyženu ty advokáty, kteří se nám posmívají a nejsou schopni vládnout republice, a stanu v čele vlády.*“¹⁸⁵ Ovšem toto je pouze jedna verze, která se pokouší ospravedlnit svévolné opuštění armády. V Bonapartově jednání však byla rozhodující snaha uniknout nevyhnutelné a hrozící porážce v egyptské expedici. Bonaparte se odvážil sehrát úlohu zachránce Francie, ovšem ve skutečnosti zachraňoval především sám sebe.¹⁸⁶ Po svém návratu se dostal do popředí vlády ve Francii. Využil veškeré své získané popularity i konexí a uskutečnil ve Francii státní převrat. Nejdříve se mu podařilo donutit direktorium, aby se vzdalo moci a vznikl konzulát. Bonaparte se stal prvním ze tří konzulů s nejvyššími vojenskými a politickým

---

¹⁸⁴ MÍŠEK a kol., s. 18.

¹⁸⁵ MANFRED, s. 205.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 206.

pravomocemi.¹⁸⁷ Za několik let se sám korunoval na císaře Francie, což mu potvrdila většina Francouzů.

Velké Británii se podařilo na čas zcela potlačit francouzský vliv ve východním Středomoří. Osmanská říše zůstala zemí, se kterou se do budoucna muselo počítat na mezinárodní scéně. Egypťanům byly přineseny základy pro vytvoření svobodnější společnosti a poznatky z evropské civilizace. Vojákům a velitelům zanechalo mnoho rozporuplných vzpomínek, nad nimiž postupně převládla hrdost, že se mohli účastnit takového dobrodružství. Někteří důstojníci byli povýšeni a oceněni. Pro Bonaparta znamenalo na jedné straně neúspěch tažení zhroucení snu o vybudování orientální říše, na druhé straně dospěl skrze Egypt k vládě nad Francií.¹⁸⁸ Řada vědců se vrátila do Francie s trvale podlomeným zdravím, to byla cena za neocenitelné zkušenosti a objevy, na kterých byla postavena část moderní vědy. Svou činností Egypt natolik proslavili, že je dále následovaly další generace vědců, jež se snažily a snaží Egypt pochopit a poznat ho vlastním bádáním, tím byly položeny základy egyptologie.¹⁸⁹

---

¹⁸⁷ WINTR, *Soupeři*, s. 98.

¹⁸⁸ KOVAŘÍK, *Egypt*, s. 433–434.

¹⁸⁹ BURLEIGHOVÁ, s. 243.

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAREŠ, Petr a kol., *Dějiny Egypta*, Praha 2010.

BLATNÝ, Richard, *Napoleonská encyklopedie*, Praha 1995.

BOHONY, Rudolf, *Malta*, Jindřichův Hradec 1995.

BRUCE, Robert a kol., *Bojové techniky období napoleonských válek 1792–1815*, Praha 2008.

BUSSEY, Georg, *History of Napoleon*, London 1932.

BURLEIGHOVÁ, Nina, *Fata morgána: Napoleonovi vědci a odhalení Egypta*, Praha 2009.

CASTILLO, Denis, *The Maltese Cross: A Strategic History of Malta*, London 2006.

CASTELOT, André, *Napoleon Bonaparte*, Praha 1998.

CROWDY, Terry, *French Soldier in Egypt 1798–1801: The Army of the Orient*, Oxford 2003.

DWYER, Philip, *Napoleon: The Part of Power 1769–1799*, London 2007.

ELBL, Pavel, *Talleyrand: Muž, který podvedl i Dábla*, Praha 2011.

ELLIS, Geoffrey, *Napoleon*, Praha 2001.

FERRO, Marc, *Dějiny Francie*, Praha 2009.

FORRES, Alan, *Napoleon's Men: The Soldiers of the Revolution and Empire*, London 2002.

GOMBÁR, Eduard, *Moderní dějiny islámských zemí*, Praha 1999.

GOMBÁR, Eduard, *Napoleon v Egyptě a nástup Muhammada Alího*. In: *Historický obzor* 6, 1995, 9/10, s. 197–201.

- GOMBÁR, Eduard, *Muhammad Alí: Zakladatel moderního Egypta*. In: *Historický obzor* 6, 1995, 11/12, s. 242–246.
- HORNE, Alistair, *The Age of Napoleon*, New York 2004.
- JOHNSON, Paul, *Napoleon*, Brno 2003.
- KOVAŘÍK, Jiří, *Bonaparte v Egyptě*, Třebíč 2009.
- KOVAŘÍK, Jiří, *Maršálové Napoleonových orlů*, Praha 2010.
- LAURENS, Jacques, LAURENS, Henri, *Kleber en Egypte: 1798–1800*. In: *International Journal of Middle East Studies* 30, 1998, 2, s. 289–291.
- MANFRED, Albert, *Napoleon Bonaparte*, Praha 1990.
- MÍŠEK, Roman, ONDRÁŠ František, ŠEDIVÝ Miroslav, *Egypt v době Muhammada 'Alího*, Praha 2010.
- PORÍZKA, Jiří, *Řád maltézských rytířů*, Praha 1997.
- ROSS, Steven, *The Military Strategy of the Directory: The Campaigns of 1799*. In: *French Historical Studies* 5, 1967, 2, s. 170–187.
- REYNOLDS, Clark, *Navies in history*, Annapolis 1998.
- SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Praha 1999.
- STRATHERN, Paul, *Napoleon in Egypt*, New York 2008.
- TARABA, Josef, *Nebezpečný intrikán: Život Ch. M. Talleyranda*, Praha 1995.
- TARLE, Jevgenij, *Admirál Ušakov ve Středozemním moři*, Praha 1951.
- TARLE, Jevgenij, *Napoleon*, Praha 1950.
- TRUCHANOVSKIJ, Vladimír, *Osud admirála Nelsona*, Praha 1992.
- WINTR, Stanislav, *26 maršálů Napoleona I.*, Cheb 2004.

WINTR, Stanislav, *Napoleon Bonaparte a jeho soupeři*, Praha 2007.

WINTR, Stanislav, *Napoleon I. a ti druzí*, Cheb 2003.

11 RESUMÉ

The aim of this thesis is an analysis of the Egyptian campaign, which ran in years 1798-1801. The work is mainly focused on the role of Napoleon Bonaparte and French people and their relationship with transformation of Egypt.

In 1797 France was at war with Great Britain. At this time, and appeared a few suggestions on how to force the British to peace. The French gain a new territory in the Orient would harmed British interests. For realize this war campaign, was chosen already known and successful general, Napoleon Bonaparte, who had returned from his first Italian campaign. The plan for a war expedition to Egypt was discovered many years before the Great French Revolution, but up from 1797 about it was realistically considered. In this time Charles-Maurice de Talleyrand-Perigord became French foreign minister, who claimed that France should be to expanded to the Orient and he fully supported Napoleon Bonaparte. The government Directory decided to send the French expedition to Egypt. Napoleon conquered on the way to Egypt the island of Malta. The island Malta had a strategic importance for Napoleon. Malta is halfway to Egypt. The war conflict with Mamluks, which were the factual ruler of Egypt began after landing in Egypt. The French army won the Battle of the Pyramids, however, the British managed to almost completely destroy the French fleet in the naval battle of Abukir. For the French and Napoleon it was a turning point because they were in Egypt cut off from the news and support from Europe. As a result of this British victory it was formed a new coalition against France. It linked the Great Britain, Russia and the Ottoman Empire, two previous rivals.

Napoleon established a new administration in Egypt and he tried to assert his power. The Egyptian people, however, too didn't want to change the existing situation, it led to riots and the subsequent rebellion, which had been harshly suppressed. Napoleon tried to solve the wrong position of the French army in Egypt. If had the French and Napoleon

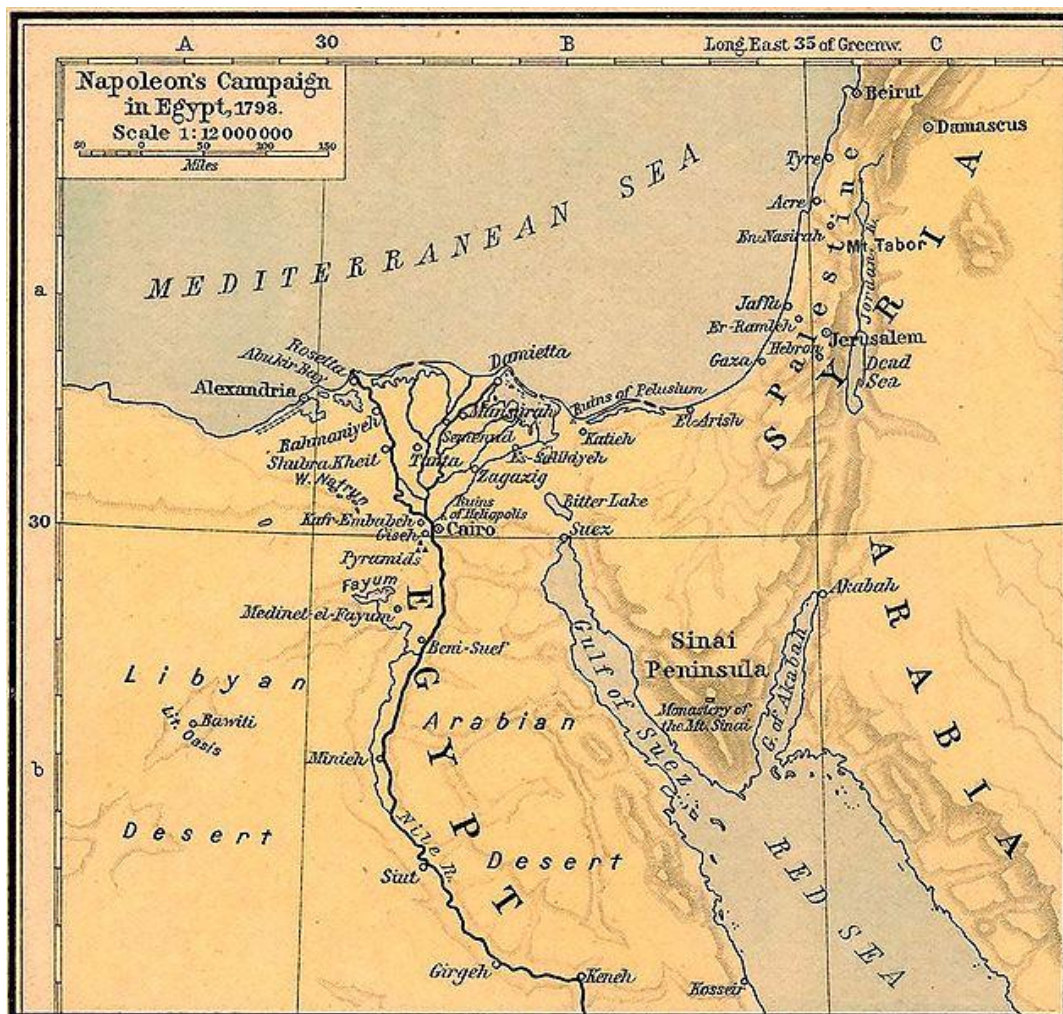
won, the Ottoman Empire would added on their side. The matter had ended in failure. The French army was decimated by the plague in Syria and it was clear that they can not fought with the Ottoman army, who had the support of British troops.

Napoleon also invited around 150 scientists to examine the Egypt and they laid the foundations of Egyptology. However, the entire Egyptian military adventure ended in failure. Napoleon had previously abandoned French army in Egypt and he came back in France. He carried out coup d'etat in France and he came to power. Frenchmen succeeded later in Egypt to make peace and come back home.

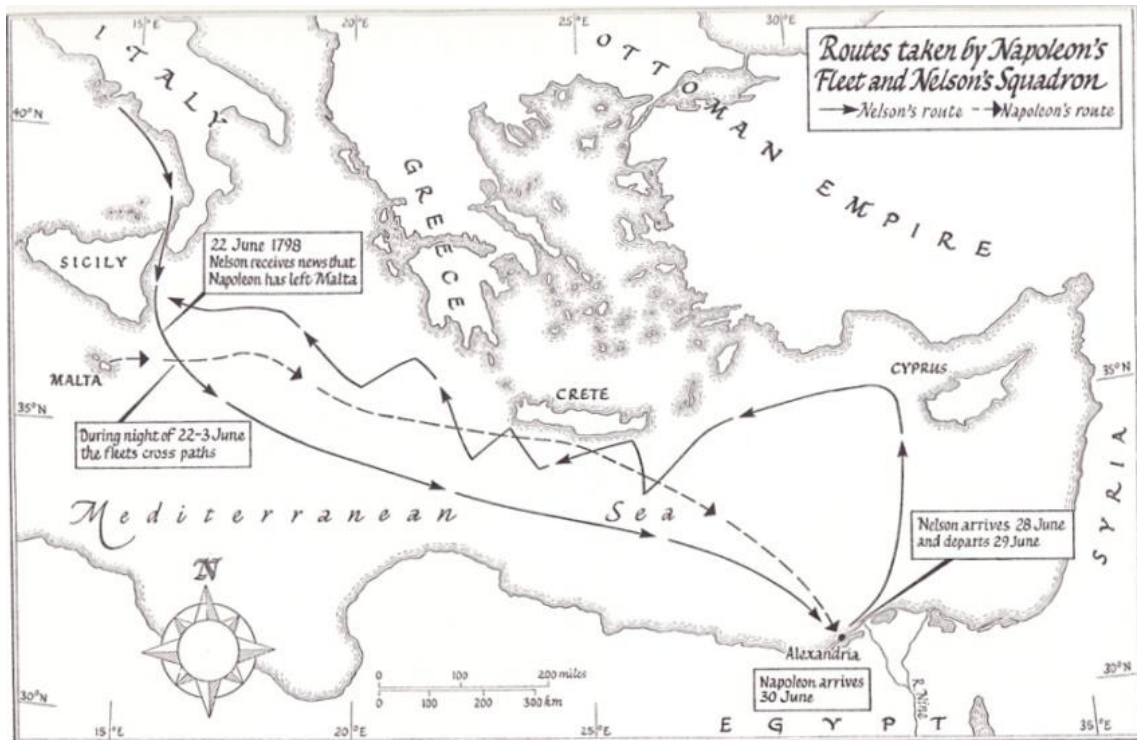
Egyptian adventure is now perceived as one of the most daring military and exploratory campaign in modern history.

12 SEZNAM PŘÍLOH

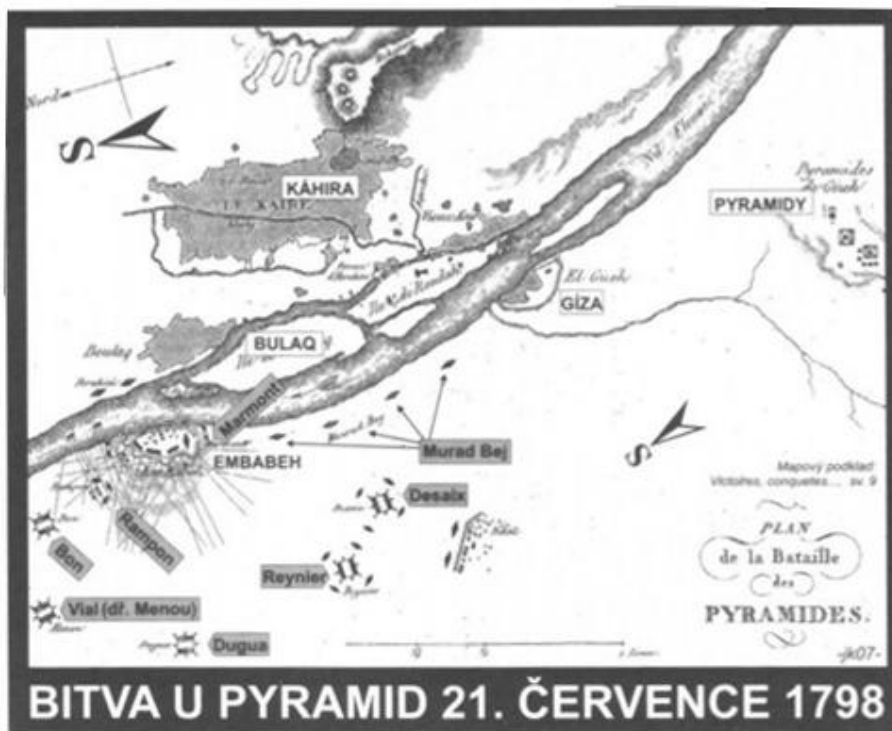
Příloha č. 1, Mapa Napoleonova tažení v Egyptě v roce 1798.....	53
Příloha č. 2, Plavba francouzského loďstva do Egypta	54
Příloha č. 3, Mapa bitvy u pyramid	55
Příloha č. 4, Mapa Horního Egypta při pronásledování Muráda Beje	56
Příloha č. 5, Plán bitvy u Abukíru.....	57
Příloha č. 6, Mapa syrského tažení	58
Příloha č. 7, Obléhání pevnosti Akka.....	59
Příloha č. 8, Titulní strana Popisu Egypta	59

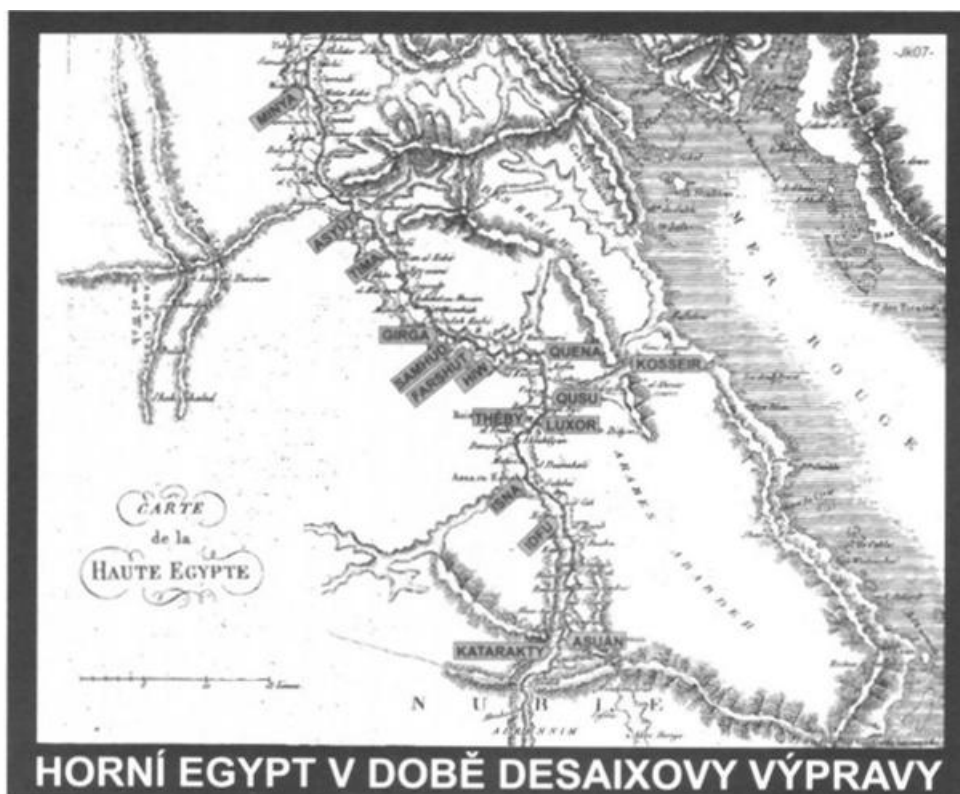
Příloha č. 1, Mapa Napoleonova tažení v Egyptě v roce 1798, zdroj: WINTR, Stanislav, *Napoleon Bonaparte a jeho soupeři*, Praha 2007, s. 133.

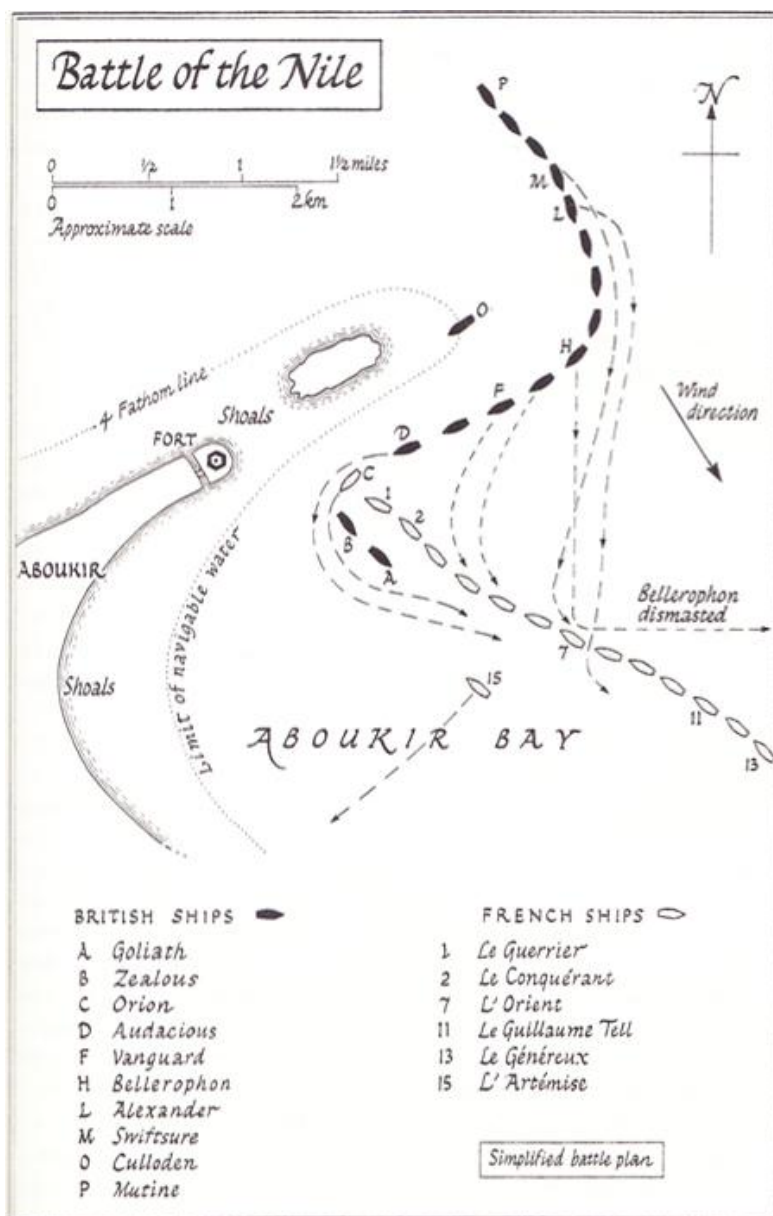
Příloha č. 2, Plavba francouzského loďstva do Egypta, zdroj: STRATHERN, Paul, *Napoleon in Egypt*, New York 2008, s. 59.

Příloha č. 3, Mapa bitvy u pyramid, zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, *Bonaparte v Egyptě*, Třebíč 2009, s. 153.

Příloha č. 4, Mapa Horního Egypta při pronásledování Muráda Beje, zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, *Bonaparte v Egyptě*, Třebíč 2009, s. 255.

Příloha č. 5, Plán bitvy u Abukíru, zdroj: STRATHERN, Paul, *Napoleon in Egypt*, New York 2008, s. 155.

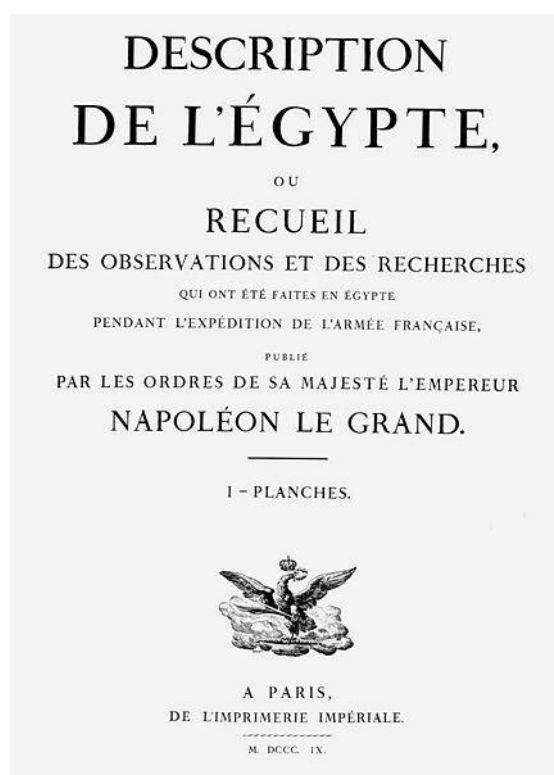

Příloha č. 6, Mapa syrského tažení, zdroj: STRATHERN, Paul, *Napoleon in Egypt*, New York 2008, s. 320.

Příloha č. 7, Obléhání pevnosti Akka, zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, *Bonaparte v Egyptě*, Třebíč 2009, s. 307.

Příloha č. 8, Titulní strana Popisu Egypta, zdroj: BURLEIGHOVÁ, Nina, *Fata morgána: Napoleonovi vědci a odhalení Egypta*, Praha 2009, s. 145.